Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού
Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι

γ΄ τεύχος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	**Άννα Ιορδανίδου,** *Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πατρών* **Αναστασία Αναστασοπούλου,** *Εκπαιδευτικός* **Ιωάννης Γαλανόπουλος,** *Εκπαιδευτικός* **Ιωάννης Δρυς,** *Εκπαιδευτικός* **Άννα Κόττα,** *Εκπαιδευτικός* **Πέτρος Χαλικιάς,** *Εκπαιδευτικός*
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	**Αθανάσιος Τριλιανός,** *Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών* **Αθανάσιος Γιαννίκας,** *Σχολικός σύμβουλος* **Ιωάννης Ντελής-Σμυρίλιος,** *Εκπαιδευτικός*
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	**Γιώργος Πισκοπάνης,** *Σκιτσογράφος-Εικονογράφος*
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	**Παναγιώτα Χατζηθεοχάρους,** *Φιλόλογος*
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	**Πέτρος Μπερερής,** *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου* **Χρήστος Παπαρίζος,** *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	**Πηνελόπη Παπαϊωάννου,** *Φιλόλογος*
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	**Στέφανος Δασκαλάκης,** *Εικαστικός καλλιτέχνης*
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	**ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.**

Γ΄ Κ.Π.Σ. / **ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** / **Ενέργεια 2.2.1** / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αναστασία Αναστασοπούλου Ιωάννης Γαλανόπουλος Ιωάννης Δρυς
Άννα Ιορδανίδου Άννα Κόττα Πέτρος Χαλικιάς

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού
Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι

γ΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

Κατασκευές 7

ΕΝΟΤΗΤΑ 14

Πάσχα 27

ΕΝΟΤΗΤΑ 15

Τηλεόραση 35

ΕΝΟΤΗΤΑ 16

Αθλήματα - σπορ 57

ΕΝΟΤΗΤΑ 17

Ταξίδια στο διάστημα 75

Ενότητα 13

- Περιγράφουμε κατασκευές
- Δίνουμε οδηγίες πώς φτιάχνουμε κατασκευές
- Ξεχωρίζουμε την ενεργητική από την παθητική σύνταξη και μετασχηματίζουμε τη μία στην άλλη

13

Κατασκευές της φύσης

Πολλά ζώα κατασκευάζουν φωλιές ή αλλάζουν με διάφορες κατασκευές τα μέρη στα οποία ζουν. Τα πουλιά κατασκευάζουν φωλιές όπου γεννούν αυγά και μεγαλώνουν τους νεοσσούς τους. **Τα σκουλήκια της γης και οι ασβοί σκάβουν λαγούμια βαθιά στο έδαφος**. Μερικά ζώα –όπως τα σαλιγκάρια και τα στρείδια, οι αχιβάδες, τα μύδια κ.ά.– αναπτύσσουν κέλυφος γύρω από το σώμα τους για να το προστατεύουν από τα αρπακτικά ζώα.

Φωλιές, λαγούμια και κελύφη, είναι όλα κατασκευές που γίνονται από τα ζώα. Τα ζώα μπορούν και βολεύονται μέσα σ' αυτές. Έτσι, λέμε ότι αυτές είναι «περιβάλλουσες κατασκευές», δηλαδή «περιβάλλουν» τα ζώα (είναι γύρω τους). **Εμείς οι άνθρωποι, αντί για φωλιές, οικοδομούμε σπίτια, γραφεία και εργοστάσια. Αντί για λαγούμια κατασκευάζουμε τεράστιες σήραγγες και υπόγεια καταφύγια.**

Επίσης, οι κατασκευές μπορούν και να είναι υποστηρίγματα. **Το στέλεχος ενός φυτού υποστηρίζει το άνθος**, κατά τον ίδιο τρόπο που ο φανοστάτης στηρίζει ένα φως ή **μια ψηλή κολόνα στηρίζει ένα άγαλμα**.

Ο ιστός μιας αράχνης μοιάζει με μια υποστηρικτική κατασκευή η οποία συνδέει (στον χώρο) δύο κλαδάκια. Κατασκευάζουμε γέφυρες οι οποίες συνδέουν τη μια όχθη του ποταμού με την άλλη.

Τα ζώα χρησιμοποιούν φυσικά υλικά για να φτιάξουν τις κατασκευές τους. Για την ανέγερση των κατασκευών χρησιμοποιούμε κι εμείς φυσικά υλικά. Επιπλέον, **οι επιστήμονες και οι μηχανικοί ανακάλυψαν και έφτιαξαν χιλιάδες τεχνητά υλικά**. Αυτό σημαίνει ότι οι ανθρώπινες κατασκευές μπορούν να είναι πολύ πιο μεγάλες και πολύπλοκες.

εγκυκλοπαίδεια *Ο νεαρός επιστήμονας*, εκδ. Αξιωτέλλη, Αθήνα, 1994

κατασκευές

1. Γράψτε σε δύο στήλες ποιες κατασκευές, σύμφωνα με το κείμενο, κάνουν οι άνθρωποι και ποιες κατασκευές δημιουργεί η φύση.

η φύση	οι άνθρωποι

2. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα ανθρώπινων κατασκευών που μπορούν να συγκριθούν με κατασκευές άλλων ζωντανών οργανισμών. Βρείτε τα κοινά στοιχεία στα παρακάτω ζευγάρια: κέλυφος – τροχόσπιτο, ρίζα – θεμέλια σπιτιού, ιστός αράχνης – καλωδιωτή γέφυρα, κυψέλη μελισσών – πολυκατοικία, φωλιά μυρμηγκιών – ουρανοξύστης.
Περιγράψτε μια ανθρώπινη κατασκευή, π.χ. τον Λευκό Πύργο της Θεσσαλονίκης, και μια κατασκευή ενός ζώου, π.χ. μια φωλιά τερμιτών.

Περιγραφή κτίσματος
Δείτε ενότητα Ι, *Ο φίλος μας το περιβάλλον*

Ποια υλικά χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για τις κατασκευές τους;
Δώστε παραδείγματα υλικών:

- που προέρχονται αποκλειστικά από τη φύση
- που προέρχονται από τη φύση αλλά έχουν μετασχηματιστεί από τον άνθρωπο
- που έχουν παραχθεί τεχνητά στο εργαστήριο

13

3. Βρείτε τα ρήματα του κειμένου που έχουν και ενεργητική και παθητική φωνή και γράψτε τα στο πρώτο πρόσωπο. Βρείτε ουσιαστικά που ανήκουν στην ίδια οικογένεια.

Ρήμα		Ουσιαστικό
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	
κατασκευάζω	**κατασκευάζομαι**	**κατασκευή, κατασκευαστής**

Ενεργητική – παθητική σύνταξη

Πώς μετατρέπουμε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική

- Το ρήμα από ενεργητικό γίνεται παθητικό.
- Το αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος (σε ονομαστική πτώση).
- Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο (πρόθεση *από* και πτώση αιτιατική).

Πώς μετατρέπουμε την παθητική σύνταξη σε ενεργητική

- Το παθητικό ρήμα γίνεται ενεργητικό.
- Το ποιητικό αίτιο του παθητικού ρήματος γίνεται (χωρίς την πρόθεση) υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος (σε ονομαστική πτώση).
- Το υποκείμενο του παθητικού ρήματος γίνεται αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος (σε αιτιατική πτώση).

ενεργητική – παθητική σύνταξη

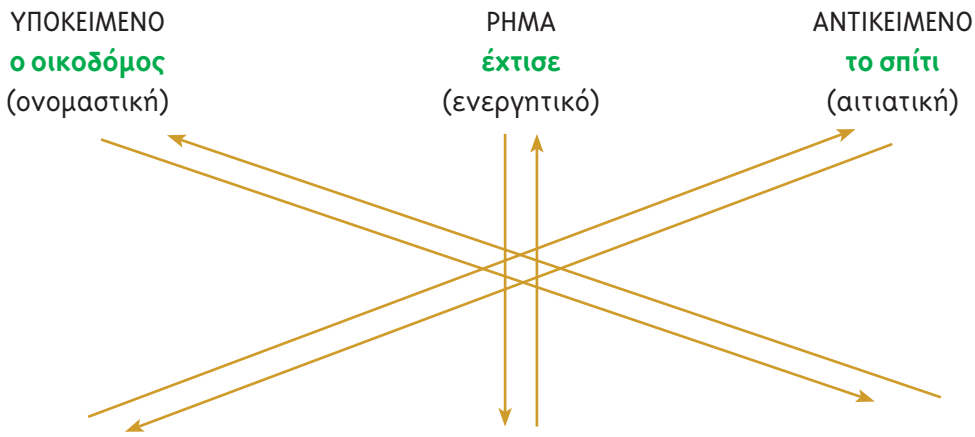

4. Στις προτάσεις του κειμένου που είναι με πράσινο χρώμα να μετατρέψετε προφορικά την ενεργητική σύνταξη σε παθητική. Να πείτε ποιο είναι, κάθε φορά, το υποκείμενο και το αντικείμενο.

13

Κατασκευές των ανθρώπων

Ένα ελληνικό μοναστήρι

κατασκευές

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Α. ΥΛΙΚΑ

- Ένας μεταλλικός χάρακας.
- Ένα κοπίδι.
- Το ψαλίδι και η κόλλα που περιέχονται στη συσκευασία.

Β. ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Οι φωτογραφίες του μνημείου παρατηρούνται προσεκτικά από τον μαθητή που πρόκειται να το κατασκευάσει. Δίνουμε ιδιαίτερη προσοχή στις γωνίες, στη στέγη, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στον χώρο που μπορεί να υπάρχει γύρω από το μνημείο.
- Μελετάμε το υλικό που βρίσκεται μέσα στον φάκελο.
- Τα διάφορα τμήματα του μνημείου συναρμολογούνται με τη σειρά, σύμφωνα με τις οδηγίες.

Γ. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

- Σε κάθε σχέδιο υπάρχουν δύο ειδών γραμμές, οι εξωτερικές συνεχόμενες και οι εσωτερικές διακεκομμένες.
- Αρχικά κόβονται από τους μαθητές οι εξωτερικές συνεχόμενες γραμμές.
- Μετά χαράζονται πολύ ελαφρά με τη βοήθεια του χάρακα οι εσωτερικές διακεκομμένες γραμμές.

Δ. ΠΡΟΣΟΧΗ

- Δεν αρχίζουμε να κόβουμε ή να χαράζουμε με το κοπίδι ή να κολλάμε αν δεν είμαστε βέβαιοι για το αποτέλεσμα.
- Προσέχουμε να μην κολλάμε τα διάφορα τμήματα στραβά. Μέχρι να στεγνώσει εντελώς η κόλλα, που συνήθως στεγνώνει εύκολα, φροντίζουμε να πιέζουμε με το χέρι μας τα τμήματα της κατασκευής ή να τοποθετούμε βάρος πάνω σ' αυτά.
- Ελέγχουμε συνεχώς την πορεία κατασκευής του έργου μας και προσαρμόζουμε κάθε επιμέρους τμήμα στη βάση του.

Η κατασκευή δεν είναι δύσκολη, θέλει όμως υπομονή και προσοχή. Να είστε σίγουροι για τον εαυτό σας. Τα χέρια σας είναι ικανά και θα τα καταφέρουν. Είστε παιδιά έξυπνα και δραστήρια. Στο τέλος θα είστε περήφανοι για το έργο σας.

οδηγίες κατασκευής *Φτιάξε μόνος σου ένα ελληνικό μοναστήρι* (διασκευή)

13

1. Οι παρακάτω προτάσεις μάς δείχνουν τις ενέργειες που πρέπει να κάνουμε για να κατασκευάσουμε το μοναστήρι. Μόνο που μπερδεύτηκαν. Βάλτε τες στη σωστή σειρά, σημειώνοντας μέσα στην παρένθεση τον αριθμό που πρέπει:

( ) Στην αρχή κόβουμε τις εξωτερικές συνεχόμενες γραμμές.

( ) Τα υλικά που χρειάζεται να έχουμε είναι ένας μεταλλικός χάρακας, ένα κοπίδι, το ψαλίδι και μία κόλλα.

( ) Παρατηρούμε προσεκτικά τις φωτογραφίες του μνημείου και δίνουμε ιδιαίτερη προσοχή στις γωνίες, στη στέγη και στον χώρο που μπορεί να υπάρχει γύρω από το μνημείο.

( ) Μετά χαράζουμε πολύ ελαφρά με τη βοήθεια του χάρακα τις εσωτερικές διακεκομμένες γραμμές.

( ) Συναρμολογούμε τα διάφορα τμήματα του μνημείου με τη σειρά, ακολουθώντας τις οδηγίες.

2. Να μετατρέψετε τις προτάσεις του κειμένου από παθητική φωνή σε ενεργητική.

Οι φωτογραφίες του μνημείου παρατηρούνται προσεκτικά από τον μαθητή.

_____

Τα διάφορα τμήματα του μνημείου συναρμολογούνται από τον μαθητή.

_____

Αρχικά κόβονται από τους μαθητές οι εξωτερικές συνεχόμενες γραμμές.

_____

Μετά χαράζονται πολύ ελαφρά με τη βοήθεια του χάρακα οι εσωτερικές διακεκομμένες γραμμές από τους μαθητές.

_____

_____

Υποκείμενο-Ρήμα, Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο, Υποκείμενο-Ρήμα-Κατηγορούμενο

Δείτε ενότητα 7, *Μουσική*

3. Βρείτε και υπογραμμίστε στο μέρος του κειμένου με επικεφαλίδα «Δ. ΠΡΟΣΟΧΗ» (σελ. 13) τα μεταβατικά ρήματα και τα αντικείμενά τους. Μετά γράψτε τα στον παρακάτω πίνακα:

Ρήματα	Αντικείμενα

4. Να βρείτε στην τελευταία παράγραφο του κειμένου που είναι μαυρισμένη τα ρήματα και το κατηγορούμενο και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

Ρήμα	Κατηγορούμενο
είναι	δύσκολη

Αναφορικές προτάσεις

Οι αναφορικές προτάσεις αρχίζουν με τις αναφορικές αντωνυμίες *ο οποίος, που, όποιος, όσος* και με τα αναφορικά επιρρήματα *όπου* και *οπουδήποτε*.

Δε χωρίζουμε με κόμμα τις αναφορικές προτάσεις που μας δίνουν μια πληροφορία απαραίτητη για να καταλάβουμε το νόημα. Αυτές τις προτάσεις τις λέμε **αναφορικές προσδιοριστικές**.

Μελετάμε το υλικό που βρίσκεται μέσα στον φάκελο.

(χωρίς την αναφορική πρόταση δεν ξέρουμε πού βρίσκεται το υλικό, δεν ξέρουμε για ποιο υλικό μιλάμε)

Χωρίζουμε όμως με κόμμα τις αναφορικές προτάσεις όταν δεν είναι απαραίτητες για να καταλάβουμε το νόημα, όταν προσθέτουν απλώς μια πληροφορία. Αυτές τις προτάσεις τις λέμε **αναφορικές μη προσδιοριστικές** ή **προσθετικές**.

Μέχρι να στεγνώσει εντελώς η κόλλα, που συνήθως στεγνώνει εύκολα, φροντίζουμε...

(προσθέτουμε μια πληροφορία για το πώς στεγνώνει η κόλλα)

5. Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε τις αναφορικές προτάσεις, να τις υπογραμμίσετε και να βάλετε κόμμα όπου χρειάζεται:

Δημιουργός του ελληνικού θεάτρου σκιών είναι ο Πατρινός ψάλτης Μίμαρος που γύρω στα 1900 έκανε τον Καραγκιόζη οικογενειακό θέατρο. Η τεχνική του Καραγκιόζη βασίζεται σε φιγούρες που τις κινεί ο καραγκιοζοπαίκτης πίσω από έναν μπερντέ*. Όλες οι φιγούρες είναι φτιαγμένες με μεράκι από ανθρώπους που αγαπούν πολύ τον Καραγκιόζη.

Πρωταγωνιστής του θεάτρου σκιών είναι ο Καραγκιόζης που στα τούρκικα σημαίνει μαυρομάτης. Ο Καραγκιόζης είναι ο άνθρωπος που κλέβει επειδή πεινάει, δεν το κάνει για να θησαυρίσει. Και τι κλέβει δηλαδή; Ένα καρβέλι ψωμί.

Ο Καραγκιόζης είναι μια φιγούρα μοναδική που αγαπιέται από όλο τον κόσμο, και κυρίως τα παιδιά, για την εξυπνάδα του, την καπατσοσύνη του και τα πολλά ευρήματα στις πράξεις και στον λόγο του.

Πίσω από ένα φωτισμένο πανί ο καραγκιοζοπαίκτης κινεί τις φιγούρες και δίνει ζωή στις σκιές. Ο καραγκιοζοπαίκτης είναι ταυτόχρονα υποκριτής, ζωγράφος-δημιουργός των φιγούρων που κατασκευάζει, σκηνογράφος και σκηνοθέτης. Η αυθεντικότητα των χαρακτήρων αλλά και η πηγαία έκφραση των συναισθημάτων είναι ίσως τα στοιχεία που έκαναν το θέατρο σκιών αγαπημένο θέαμα της νεοελληνικής κοινωνίας.

Ο Καραγκιόζης που παλιότερα παιζόταν σε μικρούς χώρους ή σε καφενεία της Αθήνας και της ελληνικής επαρχίας είναι λαϊκό θέατρο. Σήμερα το θέατρο σκιών είναι ιδιαίτερα αγαπητό στην ελληνική κοινωνία, και ιδίως στα παιδιά. Δεν υπάρχει Έλληνας που να μη γνωρίζει τα πρόσωπα του θεάτρου σκιών, ακόμη κι αν δεν έχει δει ποτέ παράσταση. Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας οι καραγκιοζοπαίκτες εξακολουθούν με την τέχνη τους να ψυχαγωγούν το κοινό που ενθουσιάζεται πολύ με τις ιστορίες του Καραγκιόζη.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

* μπερντές: η οθόνη στο θέατρο σκιών

13

Μαθηματικές κατασκευές

Κατασκευές παραλληλογράμμων

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ
1η Κατασκευή
Να κατασκευάσεις **το πλάγιο παραλληλόγραμμο ΑΒΓΔ**, που έχει πλευρές **ΑΒ=4 εκ., ΑΔ=3εκ.** και **γωνία Α=70°**.

1ο βήμα

Χαράζουμε το ευθύγραμμο τμήμα **ΑΒ=4 εκ.**

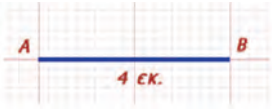

2ο βήμα

Τοποθετούμε το μοιρογνωμόνιο στην κορυφή **Α** και κατασκευάζουμε τη γωνία **Α=70°**.

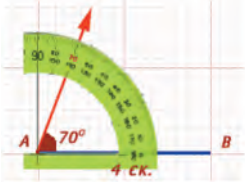

3ο βήμα

Μετράμε με τον χάρακα πάνω στην πλευρά **ΑΧ 3 εκ.** και σημειώνουμε την κορυφή **Δ**.

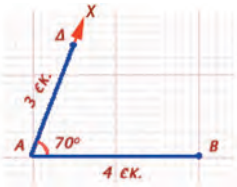

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ
2η Κατασκευή
Να κατασκευαστεί **το ορθογώνιο παραλληλόγραμμο ΔΕΖΗ**, που έχει **ΔΕ=4 εκ.** και **ΔΗ=3 εκ.**

1ο βήμα

Χαράζεται το ευθύγραμμο τμήμα **ΔΕ=4 εκ.**

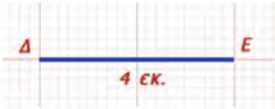

2ο βήμα

Τοποθετείται το τρίγωνό μας στην κορυφή **Δ** και σχεδιάζεται η κάθετος **ΔΗ=3 εκ.**

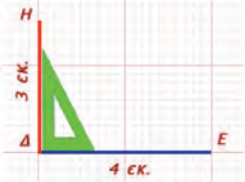

3ο βήμα

Τοποθετείται το τρίγωνό μας στην κορυφή **Η** και χαράζεται η κάθετος **ΗΖ=4 εκ.**

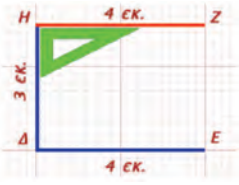

4ο βήμα

Από την κορυφή **Δ** σχεδιάζουμε παράλληλο ευθύγραμμο τμήμα **ΔΓ=4 εκ.**

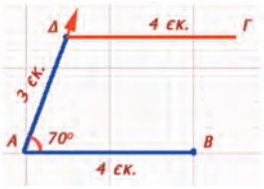

4ο βήμα

Ενώνονται οι κορυφές **Ε και Ζ**.

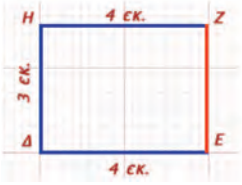

5ο βήμα

Ενώνουμε τις κορυφές **Β και Γ**.

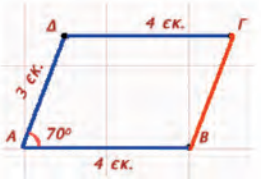

users.thess.sch.gr

1. Μπορείτε να ξαναγράψετε τις οδηγίες στην άλλη φωνή;

1η Κατασκευή

- Να κατασκευαστεί το πλάγιο παραλληλόγραμμο ΑΒΓΔ που έχει πλευρές ΑΒ=4 εκ., ΑΔ=3 εκ. και γωνία Α=70°.
- Χαράζεται _____
- _____
- _____
- _____
- _____

2η Κατασκευή

- Κατασκευάστε το ορθογώνιο παραλληλόγραμμο ΔΕΖΗ που έχει ΔΕ=4 εκ. και ΔΗ=3 εκ.
- _____
- _____
- _____
- _____

2. Στο κείμενο συναντάμε τη φράση:

... που έχει πλευρές ΑΒ=4 εκ., ΑΔ=3 εκ. και γωνία Α=70°

καθώς και τις ταμπελίτσες:

1ο βήμα *2ο βήμα* *3ο βήμα* *4ο βήμα* *5ο βήμα*

Δοκιμάστε να ξαναγράψετε τη φράση και τις ταμπελίτσες χρησιμοποιώντας γράμματα αντί αριθμούς:

... που έχει πλευρές ΑΒ=τέσσερα εκατοστά _____

_____

_____

πρώτο βήμα

_____

Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

Αριθμοί	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
		τριακοστός ένατος
	ογδόντα επτά	
142		
		τριακοσιοστός πρώτος
	εννιακόσια ενενήντα εννέα	

3. Στο κείμενο βρίσκονται οι λέξεις *ορθογώνιο παραλληλόγραμμο, ευθύγραμμο* και *μοιρογνωμόνιο*. Είναι λέξεις που μαζί με άλλες χρησιμοποιούμε στη γεωμετρία. Οι περισσότερες από αυτές είναι σύνθετες και περιέχουν κάποια ρίζα αρχαίας λέξης, αφού οι αρχαίοι Έλληνες ανέπτυξαν αυτή την επιστήμη.

Ας δούμε μερικές:

γεωμετρία = *γη + μετρώ,* η μέτρηση της γης

ορθογώνιο = το σχήμα που έχει ορθές γωνίες

ευθύγραμμο τμήμα = *ευθεία + γραμμή, τμήμα* < *τέμνω* = κόβω, κομμάτι ευθείας γραμμής

παραλληλόγραμμο = *παρά + άλληλο + γραμμή,* το σχήμα που έχει παράλληλες γραμμές

ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

	σημασία	σύνθετες λέξεις
α (αν-)	[στερητικό]	άκακος, ανάξιος, άτιμος, ακίνητος
αει-	πάντα, αδιάκοπα	αεικίνητος, αειθαλής
αλληλο-	ο ένας τον άλλο	αλληλοκατηγορούνται, αλληλογραφία
αμφι-	από τα δύο μέρη	αμφίβιο
αρχι-	πρώτος, ανώτερος	αρχιεργάτης, αρχιστράτηγος
αυτο-	από μόνος μου	αυτοτραυματίζομαι, αυτοκριτική
διχο-	μοιρασμένος σε δύο	διχόνοια, διχογνωμία
δυσ-	δύσκολα, κακά	δύσπιστος, δυστυχία
ευ-	καλά, εύκολα	εύπιστος, ευτυχία
ημι-	μισό	ημισφαίριο, ημίθεος
ομο-	μαζί, ίδια	ομόθρησκος, ομόφωνος
παν-	όλος	πάνθεο, πανελλήνιο
πυρο-	φωτιά	πυροσβέστης, πυρασφάλεια
τηλε-	μακριά	τηλέφωνο, τηλεόραση

- Με τη βοήθεια του πίνακα, αλλά και βρίσκοντας τα συνθετικά, μπορείτε να εξηγήσετε τις επόμενες λέξεις και φράσεις από τη γεωμετρία;

ημικύκλιο = ημι + κύκλος > μισός κύκλος

ομόκεντροι κύκλοι = _____

διχοτόμος μιας γωνίας = _____

ισόπλευρο τρίγωνο = _____

οξυγώνιο τρίγωνο (οξύς = μυτερός) = _____

τετράπλευρο σχήμα = _____

Σε λέξεις της γεωμετρίας συναντάμε και κάποιες αρχαίες προθέσεις, συνήθως ως πρώτο συνθετικό, για παράδειγμα: διαγώνιος < διά + γωνία.

Στα αρχαία ελληνικά κάθε πρόθεση από μόνη της σήμαινε κάτι. Αυτή τη σημασία η πρόθεση τη μετέδιδε στη νέα λέξη. Ας δούμε το παράδειγμα του ρήματος *βάλλω*:

ΠΡΟΘΕΣΗ	ΣΗΜΑΣΙΑ ΠΡΟΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΘΕΤΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ	
αμφί	και από τις δυο πλευρές	αμφιβάλλω	δεν είμαι βέβαιος, διστάζω, πηγαίνω πότε προς τη μία πότε προς την άλλη πλευρά, π.χ. *Αμφιβάλλω* για τις προθέσεις του.
ανά	πάνω σε κάτι ή ξανά	αναβάλλω	δεν κάνω κάτι και λέω ότι θα το κάνω άλλη φορά, π.χ. *Αναβάλλουμε τον ποδοσφαιρικό αγώνα λόγω βροχής.*
διά	μέσα από	διαβάλλω	βάζω ανάμεσα σε μένα και σε κάποιον άλλο κατηγορίες, συκοφαντίες, π.χ. *Με διαβάλλει στους συμμαθητές μου λέγοντας ότι είμαι ψεύτης.*
εις	μέσα σε	εισβάλλω	μπαίνω μέσα με ορμητικό τρόπο, π.χ. *Ο στρατός εισβάλλει στην πολιορκημένη πόλη.*
εκ	έξω ή μακριά από	εκβάλλω	ρίχνω έξω, βγάζω έξω με δύναμη, π.χ. *Τα κύματα εκβάλλουν τα σκουπίδια στην ακτή.*

επί	πάνω σε	επιβάλλω	βάζω μια υποχρέωση πάνω σε κάποιον, τον αναγκάζω να κάνει κάτι, π.χ. *Του επιβάλλουν αυστηρή τιμωρία.*
κατά	προς τα κάτω ή εναντίον	καταβάλλω	ρίχνω κάτω κάποιον, τον κάνω να μην έχει δύναμη, π.χ. *Η αρρώστια τον καταβάλλει.*
μετά	μαζί με ή κατόπιν	μεταβάλλω	κάνω να γίνει κάτι διαφορετικό, να είναι μετά διαφορετικό, το αλλάζω, π.χ. *Το αεροπλάνο μεταβάλλει την πορεία του.*
παρά	δίπλα, κοντά σε ή παράλληλα	παραβάλλω	συγκρίνω, βάζω δίπλα, π.χ. *Παραβάλλω ένα κείμενο με ένα άλλο.*
περί	γύρω από	περιβάλλω	τοποθετώ γύρω, π.χ. *Περιβάλλουν τον κήπο με φράχτη.*
προ	μπροστά από κάτι ή πριν, προηγουμένως	προβάλλω	βάζω μπροστά, εμφανίζω, π.χ. *Προβάλλουν με τις διαφημίσεις τα προϊόντα τους.*
προς	με κατεύθυνση σε	προσβάλλω	λέω κάτι κακό προς την κατεύθυνση κάποιου, π.χ. *Με προσβάλλεις με αυτά που λες.*
συν	μαζί με	συμβάλλω	βοηθάω μαζί με κάποιον ώστε να γίνει κάτι, π.χ. *Ο δήμος συμβάλλει οικονομικά στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που θα γίνουν στο σχολείο μας.*
υπέρ	πάνω από, πέρα από, πάρα πολύ	υπερβάλλω	κάνω να φαίνεται κάτι μεγαλύτερο, υπερβολικό, π.χ. *Νομίζω ότι υπερβάλλεις όταν λες ότι η ομάδα σου είναι η καλύτερη στον κόσμο.*
υπό	κάτω από	υποβάλλω	βάζω κάποιον κάτω από μια δοκιμασία, π.χ. *Τον υποβάλλουν σε βασανιστήρια.*

Εξηγήστε με παρόμοιο τρόπο στο τετράδιό σας τις λέξεις: περίμετρος, συμμετρία, διάμετρος.

13

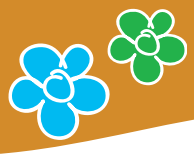

Με ένα ή με δύο λ;

Οριστική ενεστώτα	Εξακολουθητική υποτακτική	Παρατατικός	Εξακολουθητικός μέλλοντας
ανα-**βάλλ**-ω	να ανα-**βάλλ**-ω	ανέ-**βαλλ**-α	θα ανα-**βάλλ**-ω

Οριστική αορίστου	Συνοπτική υποτακτική	Συνοπτικός μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος μέλλοντας
ανέ-**βαλ**-α	να ανα-**βάλ**-ω	θα ανα-**βάλ**-ω	έχω ανα-**βάλ**-ει	είχα ανα-**βάλ**-ει	θα έχω ανα-**βάλ**-ει

Στα ρήματα που έχουν ως δεύτερο συνθετικό τους το ρήμα ***βάλλω*** η οριστική του ενεστώτα, η εξακολουθητική υποτακτική, ο παρατατικός και ο εξακολουθητικός μέλλοντας γράφονται με δύο λ (*λλ*), γιατί οι χρόνοι αυτοί έχουν θέμα ***βαλλ***- (ανα**βάλλ**ω / ανέ**βαλλ**α / θα ανα**βάλλ**ω). Όμως η οριστική του αορίστου, η συνοπτική υποτακτική, ο συνοπτικός μέλλοντας, ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας γράφονται με ένα λ (*λ*), γιατί οι χρόνοι αυτοί έχουν θέμα ***βαλ***- (ανέ**βαλ**α / θα ανα**βάλ**ω / έχω ανα**βάλ**ει / είχα ανα**βάλ**ει / θα έχω ανα**βάλ**ει).

Ανέβαλλε συνεχώς το ταξίδι που ήθελε να κάνει. (παρατατικός)

Ανέβαλε την εκδρομή λόγω βροχής. (αόριστος)

Κάθε φορά που θα κάνει κάτι κακό, ***θα*** του ***επιβάλλουν*** τιμωρία. (εξακολουθητικός μέλλοντας)

Θα του ***επιβάλουν*** αυστηρή ποινή στο δικαστήριο. (συνοπτικός μέλλοντας)

Θέλει ***να επιβάλλει*** πάντα τη γνώμη του. (εξακολουθητική υποτακτική)

Κατόρθωσε ***να επιβάλει*** σε όλους τη γνώμη του. (συνοπτική υποτακτική)

4. Στο παρακάτω κείμενο γράψτε τα ρήματα στον σωστό τύπο. Προσέξτε πότε θα βάλετε **λ** ή **λλ**:

Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους οι άνθρωποι σχεδίαζαν και κατασκεύαζαν γέφυρες. Οι γέφυρες χτίζονται πάνω από ποτάμια, από φαράγγια και τεχνητά κανάλια, πάνω από μεγάλες οδικές αρτηρίες ή όπου αλλού (επιβάλλω) _____ η ανάγκη για διευκόλυνση της κυκλοφορίας των οχημάτων.

Οι καλύτεροι αρχιτέκτονες, οι μηχανικοί και οι τεχνίτες, σε κάθε εποχή, (καταβάλλω) _____ κάθε προσπάθεια για να πετύχουν κατασκευές όμορφες, δυνατές και καλοφτιαγμένες που δεν (προσβάλλω) _____ το περιβάλλον. Οι σημερινές υπερσύγχρονες γέφυρες έχουν (μεταβάλλω) _____ τις συνθήκες επικοινωνίας κι έχουν (συμβάλλω) _____ στη συντόμευση της απόστασης ανάμεσα στις πόλεις. Κάποιοι μάλιστα, θέλοντας να (υπερβάλλω) _____, τις (παραβάλλω) _____ με τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου.

Μαθαίνω περισσότερα για τις κατασκευές

Ανακαλύπτω την επιστήμη (σειρά βιβλίων), εκδ. Ερευνητές, Αθήνα.

Αντονέλλι Μάρκο, *Βλέπω, ενεργώ, κατασκευάζω,* μετάφρ. Ν. Ιορδανίδου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1995.

Καλλιτεχνικές κατασκευές (σειρά βιβλίων), εκδ. Εργάνη, Αθήνα.

Λάιμος Άννα – Σαντούρνι Λάια, *Δημιούργησε και ανακύκλωσε,* μετάφρ. Λ. Παλλαντίου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1996.

Μεϊμάρης Γεώργιος – Μεϊμάρη Δήμητρα, *Καλλιτεχνικές δημιουργίες,* εκδ. Καμπανά, Αθήνα, χ.χ.

Delpeux Henri, *Κούκλες και μαριονέτες,* μετάφρ. Α. Στρουμπούλη, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1987.

Ugolini Leonardo, *Δημιουργίες με την άμμο* (σειρά βιβλίων), μετάφρ. Marina Morenou, εκδ. Φλούδας, Θεσσαλονίκη.

Πρωτότυπες ιδέες και κατασκευές για το σχολείο και το σπίτι, εκδ. Ντουντούμη, Αθήνα, 1999.

Semling Marion, *Δημιουργικές κατασκευές για παιδιά,* 2 τόμοι, μετάφρ. Εύη Σίσκου, εκδ. Μαλλιάρης-Παιδεία, Θεσσαλονίκη, 2002.

Φτιάχνω μόνος μου (σειρά βιβλίων), εκδ. Modern Times, Αθήνα.

Φτιάξε μόνος σου τον Καραγκιόζη, εκδ. Καμπανά, Αθήνα, χ.χ.

Χειροτεχνήματα, Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια Χειροτεχνίας, εκδ. Πήγασος, Αθήνα, χ.χ.

Ανθολόγιο: Ρενέ Γκοσινύ – Αλμπέρ Ουντερζό [*Στρατός για... κλάματα*], σελ. 268

13

Διορθώνω το γραπτό μου

Κάθε φορά που γράφω ένα κείμενο το ξαναδιαβάζω. Προσέχω όλα τα παρακάτω και διορθώνω όσα χρειάζεται. (Μπορεί να χρειαστεί να ξαναγράψω κάποια μέρη του κειμένου μου.)

1. Ποιος ήταν ο σκοπός μου; Τον πέτυχα; *(Συμβουλευτείτε τα σημεία που προτείνονται για ανάπτυξη **στην εκφώνηση της εργασίας παραγωγής γραπτού λόγου**.)*
2. Τι μου άρεσε περισσότερο απ' όσα έγραψα;
3. Τι θα μπορούσα να έχω γράψει καλύτερα; Πώς μπορώ να το γράψω τώρα;
4. Τι θα μπορούσα να γράψω ακόμα;
5. Θα καταλάβουν το κείμενο οι συμμαθητές μου;
6. Ποια σημεία θα τους αρέσουν περισσότερο και ποια λιγότερο;
7. Οργάνωσα το γραπτό μου σε παραγράφους;
8. Πώς είναι η ορθογραφία; Χρησιμοποίησα το λεξικό μου;
9. Χρησιμοποίησα σωστά τις τελείες και τα κόμματα;
10. Χρησιμοποίησα πολλές διαφορετικές λέξεις ή χρησιμοποίησα πολλές φορές τις ίδιες λέξεις;
11. Πώς είναι η εμφάνιση του γραπτού μου; Μπορεί να το διαβάσει κανείς εύκολα;

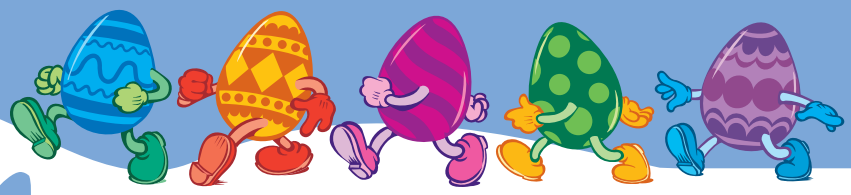

Ενότητα 14

Η ημέρα της Λαμπρής

Καθαρότατον ήλιο επρομηνούσε
της αυγής το δροσάτο ύστερο αστέρι*,
σύγνεφο, καταχνιά δεν απερνούσε
του ουρανού σε κανένα από τα μέρη
και από κει κινημένο αργοφυσούσε
τόσο γλυκό στο πρόσωπο το αέρι,
που λες και λέει μες στης καρδιάς τα φύλλα:
γλυκιά η ζωή και ο θάνατος μαυρίλα.

Χριστός Ανέστη! Νέοι, γέροι και κόρες,
όλοι, μικροί μεγάλοι ετοιμαστείτε
μέσα στες εκκλησίες τες δαφνοφόρες
με το φως της χαράς συμμαζωχτείτε,
ανοίξτε αγκαλιές ειρηνοφόρες,
ομπροστά στους αγίους και φιληθείτε
φιληθείτε γλυκά χείλη με χείλη,
πέστε «Χριστός Ανέστη» εχθροί και φίλοι.

Δάφνες εις κάθε πλάκα έχουν οι τάφοι
και βρέφη ωραία στην αγκαλιά οι μανάδες
γλυκόφωνα, κοιτώντας τες ζωγραφισμένες εικόνες,
ψάλλουνε οι ψαλτάδες
λάμπει το ασήμι, λάμπει το χρυσάφι
από το φως που χύνουνε οι λαμπάδες,
κάθε πρόσωπο λάμπει απ' το αγιοκέρι
όπου κρατούνε οι χριστιανοί στο χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

* ύστερο αστέρι: ο Αυγερινός

14

- Πώς περιγράφεται η φύση στην πρώτη στροφή;
- Πώς χαρακτηρίζει τη ζωή και πώς τον θάνατο ο ποιητής; Γιατί;
- Η δεύτερη στροφή μάς δίνει την εικόνα του ελληνικού Πάσχα. Σχολιάστε το μήνυμά της.
- Ποιο είναι το ρήμα που επαναλαμβάνεται στην τρίτη στροφή; Γιατί;
- Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί η εικόνα των χριστιανών με τις λαμπάδες στα χέρια;

Ανάσταση

Άκου τον ξάστερο ουρανό πώς οι καμπάνες σειούνε.
Όπου καρδιά, χαρμόσυνες λαχτάρες απαντούνε.

Ανάστασ' είναι σήμερα! Παιδιά, γυναίκες, γέροι
κόκκινο αυγό στην τσέπη τους, χρυσό κερί στο χέρι.

Όσ' άστρα 'ναι στον ουρανό, τόσα στον κάμπο κρίνα.
Όλα έχουνε στην καθαρή ψυχήν Απρίλη μήνα.

Της εκκλησίας φουντώσανε δάφνη πολλήν οι στύλοι.
Ειρήνη! Ειρήνη! Φιληθείτε, οχτροί μαζί και φίλοι...

Κώστας Βάρναλης

- Να συγκρίνετε το ποίημα του Κ. Βάρναλη με το ποίημα του Δ. Σολωμού. Να περιγράψετε προφορικά την εικόνα που νομίζετε ότι δίνει για την Ανάσταση το κάθε ποίημα.
- Ποια μηνύματα στέλνουν και τα δύο ποιήματα στους ανθρώπους;
- Ποια σημασία έχει η δάφνη που αναφέρεται και από τους δύο ποιητές;

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο**: *Η Ανάσταση του Ιησού,* του Ρωμανού του Μελωδού, σελ. 173.

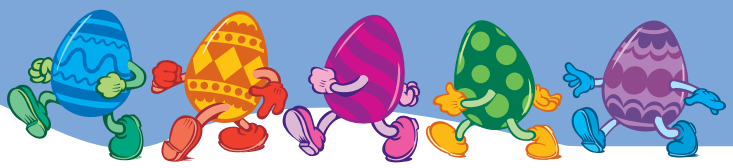

Μαριάμ

Βυζαντινή εικόνα Εμμανουήλ Λαμπάρδου

Η Μαριάμ ένιωσε πως κάποιος μπήκε στην αυλή της, κι ανοίγοντας τα μάτια, είδε μπροστά της τον Ιωάννη, που ανάσαινε με κομμένη αναπνοή και μιλούσε με την ψυχή στα δόντια.

– Πού ήσουνα, της λέει, και δεν ήρθες να δεις τι έγινε;

– Τι έγινε; ρώτησε και εκείνη και πετιέται ολόρθη, κατεβάζοντας τη μαντίλα της.

– Έπιασαν τον γιο σου και διδάσκαλό μου και πάνε να τονε σταυρώσουν!

Τότες η Μάνα σήκωσε τα χέρια της ψηλά και ξεφώνισε:

— Παιδί μου, παιδί μου! Τι κακό έκαμες και θέλουνε να σε σταυρώσουν;

Και με τον νου θολωμένο, όρμησε έξω από το σπίτι της και πήρε τον δρόμο κλαίοντας, κι αμέσως ο έρημος δρόμος γέμισε από θρήνους γυναικών, που έτρεχαν βγαίνοντας από τα σπίτια τους όπως όπως, κι ανάμεσα σε αυτές την ακολουθούσαν από κοντά η Μάρθα και η Μαρία η Μαγδαληνή και η Σαλώμη, και πλήθος άλλα κορίτσια, και δίπλα της την επαράστεκε ο Ιωάννης, χλωμός, πηγαίνοντας με χαμηλωμένα βλέφαρα, ώσπου τέλος έφτασαν στο μέρος όπου ήταν ο όχλος, και ο ένας έσπρωχνε τον άλλον για να δει και βλαστημούσαν κι έφτυναν και ούρλιαζαν και ο αναβρασμός ήτανε μεγάλος και βουερός.

Τότες η Μαρία, κοιτάζοντας σαστισμένη, ρωτά τον Ιωάννη:

— Πού είναι ο γιος μου;

— Να, της αποκρίνεται. Βλέπεις εκείνον εκεί που φορεί ένα αγκάθινο στεφάνι και του έχουν δέσει τα χέρια; Αυτός είναι!

Και καθώς έκανε έτσι η Θεοτόκος ψάχνοντας με το μάτι και τον αντίκρισε, ο κόσμος έσβησε γύρω της κι έπεσε καταγής χωρίς πνοή.

Αιμιλία Δάφνη, *Μαριάμ*, «Τα αγαπημένα μου διηγήματα»

Περιγράψτε με δικά σας λόγια τη σκηνή σε ένα σύντομο κείμενο. Βρείτε στο βιβλίο των Θρησκευτικών σχετικές πληροφορίες και καταγράψτε σε έναν πίνακα τα βασικά γεγονότα των Παθών του Χριστού.

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο**: *Τα γόνατα του Ιησού*, του Ν. Βρεττάκου, σελ. 170.

Έθιμα του Πάσχα

Το Πάσχα είναι η μεγαλύτερη γιορτή του χριστιανισμού. «Εορτών εορτή και πανήγυρις εστί πανηγύρεων» λέει το τροπάριο. Προέρχεται από το εβραϊκό Πάσχα, που και αυτό έχει τις ρίζες του στην αρχαία Αίγυπτο. Με το «Πισάχ» (η λέξη σημαίνει *διάβαση, πέρασμα*) οι Αιγύπτιοι γιόρταζαν το πέρασμα του Ήλιου από τον ισημερινό, την εαρινή δηλαδή ισημερία, και μαζί της τον ερχομό της άνοιξης. Οι Εβραίοι καθιέρωσαν και αυτοί τη γιορτή σε ανάμνηση της απελευθέρωσής τους από τους Αιγυπτίους και της διάβασης της Ερυθράς Θάλασσας. Παράλληλα όμως και για να χαιρετίζουν το τέλος του χειμώνα και την αρχή της άνοιξης.

Στη χριστιανική γιορτή δόθηκε το όνομα «Πάσχα» και με απόφαση της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου το 325 μ.Χ. ορίστηκε να γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά από την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας. Το Πάσχα, ο λαός, μαζί με την «εκ νεκρών Ανάσταση» του Χριστού, τη νίκη δηλαδή ενάντια στον θάνατο, γιορτάζει και την ανάσταση της άνοιξης, το ξύπνημα της φύσης μετά τη νάρκη του χειμώνα.

Με τη λέξη Πάσχα, Λαμπρή και Λαμπρά (στην Κύπρο) εννοούμε δυο βδομάδες που αρχίζουν από την Ανάσταση του Λαζάρου και τελειώνουν την Κυριακή του Θωμά. Τη βδομάδα των Παθών και τη βδομάδα της Λαμπρής ή Λαμπροβδομάδα.

Από τα βυζαντινά ακόμα χρόνια οι χριστιανοί προετοιμάζονταν καιρό πριν για τις πασχαλινές γιορτές. Έβαφαν τα σπίτια τους, έστρωναν στο πάτωμα κλαδιά από αρωματικά φυτά, δάφνη, μυρσίνη, δενδρολίβανο, λεμονιά, έφτιαχναν καινούρια ρούχα, τα λαμπριάτικα.

Ανήμερα το Πάσχα όλοι αντάλλασσαν δώρα και ασπασμούς και εύχονταν «Καλό Πάσχα», ενώ τη νύχτα οι δρόμοι και τα σπίτια ήταν φωταγωγημένα.

Τον καιρό της Τουρκοκρατίας το Πάσχα είχε εντελώς ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες. Μαζί με τα Πάθη του Χριστού και την Ανάσταση, ζωντάνευαν και τα πάθη του λαού και μεγάλωναν οι ελπίδες για την Ανάσταση του Γένους.

Πρόγραμμα Μελίνα, *Έθιμα του Πάσχα*

Μερικά από τα έθιμα της Μεγάλης Πέμπτης

Τα πασχαλινά έθιμα αρχίζουν κυρίως από τη Μεγάλη Πέμπτη, επειδή από την ημέρα αυτή αρχίζουν οι ετοιμασίες για το Πάσχα.

Από το πρωί οι γυναίκες καταγίνονται με το *ζύμωμα*. Ζυμώνουν τις κουλούρες της Λαμπρής. Τις ζυμώνουν με διάφορα μυρωδικά και τις στολίζουν με ξηρούς καρπούς και με στολίδια από ζυμάρι. Τα ονόματά τους ποικίλλουν, ανάλογα με το σχήμα που τους δίνουν. Λέγονται *κουτσούνες, κουζουνάκια, κοφίνια, καλαθάκια, δοξάρια, αυγούλες, λαζαράκια* κτλ.

Αναφέρω τον τρόπο του ζυμώματος που συνηθίζεται στην Κορώνη. Εκεί τις λαμπριάτικες κουτσούνες

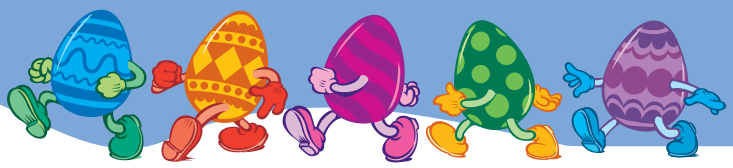

τις ζυμώνουν με λάδι, μύγδαλα και γλυκάνισο. Τις κουτσούνες τις πλάθουνε στρογγυλές σαν κουλούρες ή μακρουλές και τις περιπλέχουνε (στολίζουνε) μέσα σε ζυμάρι. Βάζουνε στη μέση το κόκκινο το αυγό και στολίζουνε την κουτσούνα με αγκιναρίτσες, με πουλάκια, με μύγδαλα και σουσάμι. Αυτές που είναι να τις μεράσουνε σε μικρά παιδιά τις κάνουνε σωστές κουτσουνίτσες, με πόδια, με χέρια, με κεφάλι.

Τότε ζυμώνουν και κουλούρι για την Πρωτομαγιά.

Άλλη ασχολία της ημέρας αυτής είναι το *βάψιμο των αυγών*. Πάσχα χωρίς κόκκινα αυγά δε νοείται. Γι' αυτό και η Μεγάλη Πέμπτη λέγεται κοινά *Κόκκινη Πέφτη* ή *Κοκκινοπέφτη*.

Στην Καστοριά απλώνουν στα παράθυρα κόκκινες βελέντζες και κόκκινα μαντίλια.

Στην Αγιάσο Λέσβου στα Δώδεκα Ευαγγέλια παίρνανε οι γυναίκες κερί, κι ένα ένα Ευαγγέλιο που τελείωνε, κάνανε από το κερί με ένα κομματέλι έναν σταυρό. Μαζεύανε δώδεκα σταυρέλια και τα πηγαίνανε στο σπίτι να τα κολλήσ'νε παντού στ' αντιγώνια του σπιτιού, για να ψοφήσ'νε οι ψύλλοι, οι κοριοί κτλ.

Γ. Α. Μέγας, *Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1988

Τα κυριότερα πασχαλινά έθιμα

- πασχαλινοί χαιρετισμοί, όπως π.χ. «Χριστός Ανέστη» και η τυπική ανταπάντηση «Αληθώς Ανέστη» ή «Αληθώς ο Κύριος»
- λαμπριάτικες κουλούρες, κουλούρια, τσουρέκια, κόκκινα αυγά
- οβελίας (αρνί που ψήνεται στη σούβλα)
- έθιμο της Αγάπης
- έθιμο σχετικό με το Άγιο Φως ή το Νέο Φως

Συγκεντρώστε όλα τα έθιμα που ξέρετε από την περιοχή σας ή από οποιοδήποτε μέρος της Ελλάδας και παρουσιάστε τα προφορικά στην τάξη. Πρέπει να αναφέρετε σε ποια κατηγορία ανήκουν (βλ. τον παραπάνω πίνακα), ποια μέρα ή ποιες μέρες γίνονται, με ποιον τρόπο, ποια είναι η σημασία τους, τι πιστεύει ο λαός γι' αυτά (συμβουλευτείτε τα παραπάνω κείμενα).

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο**: *Τα κόκκινα αυγά*, του Γ. Ξενόπουλου, σελ. 175.

Δημιουργήστε πασχαλινές κατασκευές σαν αυτές της εικόνας.

Ρωσικό στεφάνι

13 αυγά πλαστικά (ή αδειασμένα) • τέμπερα: χρυσή, κόκκινη, μπλε, πράσινη, ροζ, κίτρινη και καφέ • κορδέλες • 60 εκ. σύρμα • πινέλα • μικρό τρυπανάκι • 13 μεγάλες οδοντογλυφίδες • *Βλέπε πατρόν*.

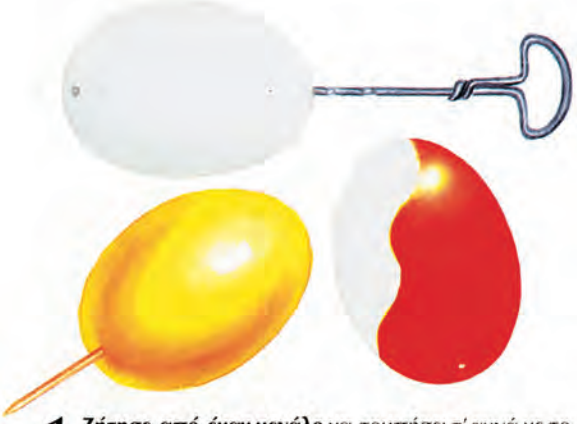

1 **Ζήτησε από έναν μεγάλο** να τρυπήσει τ' αυγά με το τρυπανάκι στις δύο άκρες. Στερέωσέ τα σε μια χοντρή οδοντογλυφίδα για να τα βάψεις. Βάψε 3 κόκκινα και 3 χρυσά.

2 Χώρισε τα άλλα αυγά στα δύο και χρωμάτισε το ένα μέρος με χρώμα και το άλλο χρυσό. Όταν στεγνώσει, ζωγράφισε το πρόσωπο, τα χέρια και την ποδιά σύμφωνα με το σχέδιο. Χρωμάτισέ τα.

3 Πέρασε ένα σύρμα στα 10 αυγά και κλείσε τον κύκλο. Κρύψε την ένωση με φιόγκο κορδέλας. Κάνε μικρά φιογκάκια ανάμεσα στα αυγά. Στερέωσε τα άλλα 3 αυγά με τη δεμένη κορδέλα και στην άκρη βάλε κόλλα.

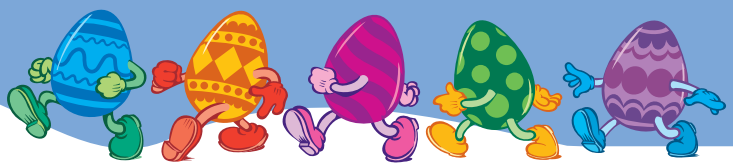

Οικογένεια Χίλια ζυμαρικά

Αυγά από αφρολέξ • ζυμαρικά όλων των ειδών • τέμπερα • άσπρη κόλλα • 2 χοντρές οδοντογλυφίδες • χαρτόνι.

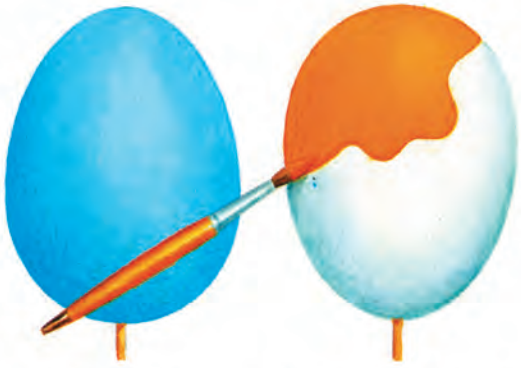

1 Φύτεψε μια οδοντογλυφίδα στη βάση του αυγού. Ανάλογα με το πρόσωπο διαλέγεις και την άκρη του αυγού. Χρωμάτισε και άφησε να στεγνώσει.

2 Με τη δεύτερη οδοντογλυφίδα κάνε τρύπες στο αυγό πριν βάλεις τα ζυμαρικά αλειμμένα με κόλλα. Κόλλησε τα χαρακτηριστικά του προσώπου με διασκεδαστικές εκφράσεις.

3 Για να στήσεις όρθιο το αυγό, μπορείς να κολλήσεις στη βάση ένα μικρό ρολό από χαρτόνι, που θα το συγκρατήσεις με δύο... συνδετηράκια.

Πασχαλινά παιχνίδια, εκδ. Βασιλείου, Αθήνα, 1999

14

Μαθαίνω περισσότερα για το Πάσχα

Δελώνης Αντώνιος, *Γιορτάζουμε στο σχολείο*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2000.

Ελληνικά διηγήματα με θέμα το Πάσχα, ανθολόγηση Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη – Π. Μηλιώρη – Μ. Κοντολέων, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1996.

Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος, *Πασχαλινά διηγήματα*, εκδ. Γράμματα, Αθήνα, 2001.

Πρόγραμμα Μελίνα, *Έθιμα του Πάσχα*, εκδ. Μουσείο Μπενάκη-Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Αθήνα, 1996.

Σμυρνιωτάκης Γιάννης, *Τα τραγούδια του σχολείου*, εκδ. Σμυρνιωτάκη, Αθήνα, 2003.

πίνακας του Χρίστου Πετρίδη

Ενότητα 15

- Εκφράζουμε τη γνώμη μας και την υποστηρίζουμε με επιχειρήματα
- Βρίσκουμε και περιγράφουμε τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά
- Ξεχωρίζουμε τα ρήματα με κλίση όπως στα αρχαία ελληνικά και τα χρησιμοποιούμε σωστά

15

Τα θετικά... και τα αρνητικά

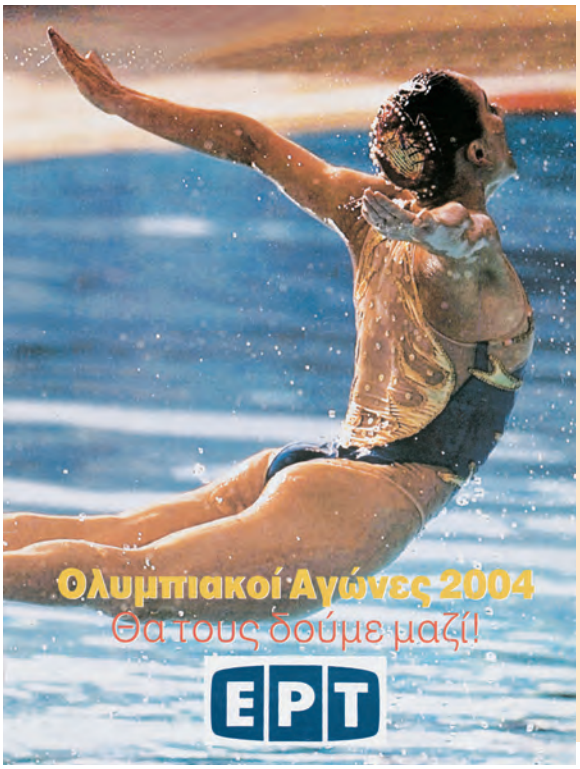

ΤΑ ΘΕΤΙΚΑ...

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην τηλεόραση

«Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας είναι θαυμάσιοι» δήλωσε χθες ο πρόεδρος της ΔΟΕ Ζακ Ρογκ επισκεπτόμενος τις εγκαταστάσεις της ΕΡΤ Α.Ε. στο Διεθνές Κέντρο Ραδιοτηλεόρασης.

«Είμαι ευτυχής διότι μπορείτε να δείξετε περισσότερα αθλήματα και όλοι οι Έλληνες μπορούν να δουν τους Αγώνες» είπε ο πρόεδρος της ΔΟΕ, ο οποίος παρακολουθεί κάθε βράδυ –όπως αποκάλυψε– την περίληψη της αθλητικής δραστηριότητας που μεταδίδει η ΕΤ3.

«Καθημερινά υπάρχουν 3,7 δισ. άνθρωποι σε όλο τον κόσμο που παρακολουθούν τα αθλήματα. Συγχαρητήρια στην Ελλάδα γι' αυτό» σημείωσε ο κ. Ρογκ.

εφημερίδα *Η Ναυτεμπορική*, 20/8/04

Τηλεμαραθώνιος αγάπης της UNICEF για τα παιδιά του κόσμου

Σημαντικές προσωπικότητες δυναμώνουν την προσπάθεια της UNICEF με τη συμμετοχή τους στον Τηλεμαραθώνιο για τα Παιδιά του Δρόμου που θα πραγματοποιηθεί από τη ΝΕΤ τη Δευτέρα 11 Δεκεμβρίου –Ημέρα του Παιδιού– από τις 6:30 το απόγευμα έως το πρωί.

Οι τραπεζικοί λογαριασμοί στους οποίους μπορούν οι ευαισθητοποιημένοι πολίτες να καταθέτουν τη συνεισφορά τους από τώρα είναι οι εξής:

Εθνική Τράπεζα: .....

Αγροτική Τράπεζα: .....

Δελτίο Τύπου UNICEF

Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2000

... για πολλούς ανθρώπους η τηλεόραση είναι ίσως η μόνη τους παρηγοριά. Ειδικά αν είσαι ηλικιωμένος, μοναχικός, σε κανένα ορεινό χωριό με δέκα κατοίκους τον χειμώνα, ας πούμε...

από συζήτηση στην τηλεόραση

ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ...

Επτά ημέρες χωρίς τηλεόραση: κάν' το κι εσύ

Εσείς πόσες ώρες στηθήκατε σήμερα μπροστά στην τηλεόραση; Μία, τρεις ή παραπάνω; Θα μπορούσατε να ζήσετε μία εβδομάδα χωρίς να την ανοίξετε καθόλου; Η πρόταση μιας μη κερδοσκοπικής οργάνωσης είναι να την κλείσουμε εντελώς για επτά ολόκληρες μέρες.

Δεν είναι η πρώτη φορά που γίνεται μποϊκοτάζ* στο χαζοκούτι. Τον περασμένο χρόνο, περισσότεροι από 7 εκατομμύρια άνθρωποι έβγαλαν την τηλεόραση από την πρίζα.

Ο μέσος Αμερικανός παρακολουθεί περισσότερες από τέσσερις ώρες τηλεόραση ημερησίως. Και μαζί τρώει παραπάνω, πίνει και καπνίζει. Τα χιλιάδες διαφημιστικά τον σπρώχνουν να καταναλώσει περισσότερες σοκολάτες, καραμέλες, χάμπουργκερ, αναψυκτικά.

Ο αριθμός των διαφημίσεων που «καταβροχθίζουν» τα παιδιά έχει διπλασιαστεί από τη δεκαετία του '70, ξεπερνώντας σήμερα τις 40.000 τον χρόνο. Τα παιδιά στην Αμερική περνούν περισσότερη ώρα στην τηλεόραση (1.023 ώρες) παρά στο σχολείο (900 ώρες). Και μη νομίζετε πως στην Ελλάδα τα πράγματα είναι διαφορετικά.

Καιρός να επαναστατήσουμε λοιπόν. Στόχος της εκστρατείας είναι να ανακαλύψουμε τι μπορούμε να κάνουμε όταν δε βλέπουμε τηλεόραση. Και φυσικά δεν εννοούμε να «σερφάρουμε» στο διαδίκτυο ή να παίζουμε ηλεκτρονικά παιχνίδια. Όταν την κλείνεις, ανακαλύπτεις με έκπληξη πόσα ενδιαφέροντα πράγματα υπάρχουν για να κάνεις.

εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 3/4/04 (διασκευή)

1. Τα τρία πρώτα κείμενα μιλάνε για τις «καλές» πλευρές της τηλεόρασης. Μπορείτε να τις βρείτε; Γράψτε τες στο τετράδιό σας, αφού υπογραμμίσετε τις φράσεις που τις υποστηρίζουν.

2. Μπορείτε να σκεφτείτε μερικές ακόμα καλές πλευρές της τηλεόρασης; Τι μπορεί να προσφέρει σε εμάς και στην κοινωνία;

3. Συνεργαστείτε με τον διπλανό σας ή την ομάδα σας και καταγράψτε όσες περισσότερες μπορείτε. Δίπλα σε καθεμιά από αυτές γράψτε και ένα επιχείρημα που να τη στηρίζει. Το επιχείρημά μας έχει συνήθως τη μορφή μιας αιτιολογικής πρότασης με το **γιατί** ή το **επειδή**.

Π.χ. Μπορεί **να ενημερώσει** καλύτερα για ένα γεγονός **γιατί** έχει εικόνα και μπορεί να μας το δείξει τη στιγμή που γίνεται.

* κάνω μποϊκοτάζ ή μποϊκοτάρω κάτι: δεν αγοράζω κάτι ή δε βλέπω, δε συμμετέχω σε κάτι, για να δείξω τη διαφωνία μου

4. Το τέταρτο κείμενο έχει τίτλο:

_____

Έχει αυτό σχέση με το υπόλοιπο κείμενο; Θα μπορούσατε να βρείτε έναν άλλο τίτλο;

_____

Γράψτε έναν τίτλο για κάθε παράγραφο:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

5. Με τη βοήθεια του άρθρου, αλλά και με αυτά που μπορείτε να σκεφτείτε, συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις:

Δε θα ήταν άσχημο να κλείναμε για μερικές μέρες την τηλεόραση...

γιατί _____

_____

γιατί _____

_____

γιατί _____

_____

γιατί _____

_____

6. «Όταν την κλείνεις, ανακαλύπτεις με έκπληξη πόσα ενδιαφέροντα πράγματα υπάρχουν για να κάνεις». Γράψτε τρία πράγματα που θα μπορούσατε να κάνετε ένα απόγευμα Σαββάτου που έχετε τελειώσει τα μαθήματά σας αντί να δείτε τηλεόραση.

α΄ _____

_____

β΄ _____

_____

γ΄ _____

_____

7. Συμφωνείτε με την παρακάτω άποψη; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί;

Η τηλεόραση δεν είναι από μόνη της ούτε καλή ούτε κακή. Εμείς τη χρησιμοποιούμε καλά ή κακά και την κάνουμε τέτοια.

απάντηση στην πρόταση του άρθρου δημοσιευμένη στο διαδίκτυο

Αρκτικόλεξα – Συντομογραφίες

Στα κείμενα υπάρχουν οι λέξεις ΔΟΕ, ΕΡΤ Α.Ε., ΕΤ3, ΝΕΤ. Τις λέξεις αυτές τις λέμε **αρκτικόλεξα**. Συνήθως κάθε γράμμα αντιστοιχεί σε μία λέξη. Έτσι:

ΔΟΕ = Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή
ΕΡΤ Α.Ε. = Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση Ανώνυμη Εταιρεία
ΕΤ3 = Ελληνική Τηλεόραση 3
ΝΕΤ = Νέα Ελληνική Τηλεόραση
ΟΓΑ = Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Μερικά αρκτικόλεξα χρησιμοποιούν περισσότερα από ένα γράμματα:
ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. = ΔΗμοτικό ΠΕριφερειακό ΘΕατρο

Εκτός από οργανισμούς και εταιρείες, υπάρχουν και μερικές συχνές λέξεις ή εκφράσεις που, αντί να γράφονται ολόκληρες, γράφονται για συντομία κομμένες με ορισμένο τρόπο. Οι γραφές αυτές λέγονται **συντομογραφίες**:

π.χ. = παραδείγματος χάρη
π.Χ. = προ Χριστού
κτλ. = και τα λοιπά
κος = κύριος

8. Μπορείτε να βρείτε τι σημαίνουν οι παρακάτω συντομογραφίες / τα αρκτικόλεξα;

π.Χ. = _____
κ.τ.λ. = _____
κ.λπ. = _____
ΤΕΙ = _____
_____
_____
ΟΕΔΒ = _____
_____
_____
ΟΗΕ = _____
_____
_____
μ.Χ. = _____
σελ. = _____
μ.μ. = _____
_____

μ. = _____
ΒΑ = _____
_____
χγρ. = _____
Φεβρ. = _____
κ.ά. = _____
δηλ. = _____
π.μ. = _____
_____
τ.μ. = _____
_____
ΝΔ = _____
_____
χμ. = _____
Σεπτ. = _____

- Πώς λέτε να είναι το αρκτικόλεξο / η συντομογραφία για:

Γενική Συνομοσπονδία
Εργατών Ελλάδας = ...

Ελληνική Αστυνομία = ...

Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία = ...

Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων = ...

Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή = ...

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής = ...

κυρία = ...

τετραγωνικά δέκατα = ...

νοτιοανατολικά = ...

Μάρτιος = ...

Λέξεις με... καταγωγή

Συχνά συναντάμε λέξεις που είναι ή φαίνονται δύσκολες. Για να μπορέσουμε να τις καταλάβουμε:

- τις αναλύουμε στα συνθετικά τους
- ψάχνουμε να βρούμε σε ποια οικογένεια ανήκουν
- κοιτάζουμε τη θέση τους μέσα στο κείμενο
- ανοίγουμε το λεξικό για να σιγουρευτούμε

Στην προσπάθειά μας αυτή χρειάζεται να ερευνήσουμε και την καταγωγή τους, να βρούμε δηλαδή πώς «γεννήθηκαν».

Ας δούμε τη λέξη ***τηλεόραση***.

Αποτελείται από δύο κομμάτια: *τηλε + όραση*. Το επίρρημα ***τήλε*** σήμαινε *μακριά*, ενώ το ουσιαστικό ***όραση*** προέρχεται από το αρχαίο ρήμα *ορώ*, που σήμαινε *βλέπω*.
Με τη βοήθεια του επιρρήματος *τήλε* σχηματίζονται πολλά άλλα σύνθετα, όπως:
τηλε + φωνή > *τηλέφωνο* = η συσκευή που μεταφέρει τη φωνή μακριά
τηλε + σκοπώ (παρατηρώ, εξετάζω) > *τηλεσκόπιο* = το όργανο με το οποίο παρατηρούμε αντικείμενα που βρίσκονται μακριά

9. Με τον ίδιο τρόπο να εξηγήσετε τι σημαίνουν οι λέξεις:

τηλεκατευθυνόμενος > _____ = _____

_____

τηλεπικοινωνία > _____ = _____

_____

τηλεϊατρική > _____ = _____

_____

τηλεταινία > _____ = _____

_____

15

Τηλεόραση και διαφήμιση

Δείτε τι έγραψαν μερικά παιδιά για τις διαφημίσεις:

... Σε κάθε σπίτι σήμερα έχει μπει η τηλεόραση και, όπως γνωρίζουμε, κάθε μέρα βομβαρδιζόμαστε από τις διάφορες διαφημίσεις που προβάλλει. Οι περισσότερες από αυτές προσπαθούν να μας παραπλανήσουν και να μας κάνουν να πάρουμε διάφορα άχρηστα πράγματα. Μερικές διαφημίσεις λένε: «Αν πιεις ένα συγκεκριμένο αναψυκτικό, θα γίνεις σούπερ δυνατός σαν αυτόν που το διαφημίζει». Αυτές οι διαφημίσεις σού κάνουν κυριολεκτικά πλύση εγκεφάλου και κυρίως επηρεάζουν τα μικρά παιδιά, που στην ηλικία τους είναι φυσικό να τις πιστεύουν.

Μεθοδίου Σταύρος

... Σε μια διαφήμιση λένε πως με το απορρυπαντικό νέας γενιάς βγαίνουν όλοι οι λεκέδες, ενώ με τα απορρυπαντικά παλιάς γενιάς δεν έβγαιναν. Άρα δείχνουν και μόνοι τους ότι παλιά μας κορόιδευαν, αφού και τότε τα ίδια μας έλεγαν. Μήπως και τώρα δε μας κοροϊδεύουν;

Υπάρχει και κάτι άλλο που εκνευρίζει κάθε τηλεθεατή. Εκεί που βλέπεις μια σειρά και έχεις πάρα πολλή αγωνία να δεις τι θα γίνει, βγαίνει κάποιος εκεί πέρα και σου λέει: «Τι προτιμάει ο πίθηκος; Κόκα κόλα ή Πέψι κόλα;». Φυσικά εμείς ξέρουμε ότι στον πίθηκο αρέσουν μόνο οι μπανάνες. Αλλά, μέχρι να δούμε τι προτιμάει ο πίθηκος, περνάνε 5 λεπτά και μετά έχει κι άλλες διαφημίσεις και, όταν τελειώνουν, βλέπεις τους τίτλους της σειράς και γράφει: «Η συνέχεια την άλλη Τρίτη».

Έλληνα Νάνση
(Από σχέδιο εργασίας: «Παιδί και τηλεόραση» της Ε΄ και Στ΄ τάξης
του Δημοτικού Σχολείου της Παναγίας Θάσου)

1. Για ποια πράγματα κατηγορούν ο Σταύρος και η Νάνση τις διαφημίσεις; Υπογραμμίστε τα ρήματα ή τις εκφράσεις που το δείχνουν.

Ας προσπαθήσουμε να δούμε ποιος είναι ο στόχος τους:

Βρείτε τα αντικείμενα των μαυρισμένων ρημάτων:

- προσπαθούν να μας **παραπλανήσουν**...

δηλαδή να παραπλανήσουν **εμάς**

- να μας **κάνουν** να πάρουμε διάφορα άχρηστα πράγματα

_____

- σου **κάνουν** πλύση εγκεφάλου

_____

- **επηρεάζουν** τα μικρά παιδιά

_____

- μας **κοροϊδεύουν**

_____

- **εκνευρίζει** τον τηλεθεατή

_____

Αντικείμενο

Δείτε ενότητα 7, *Η μουσική*

2. Συζητήστε στην τάξη αν έχουν δίκιο. Έχουν μόνο αρνητικές πλευρές οι διαφημίσεις;

Συγκεντρώστε τις απόψεις σας στον παρακάτω πίνακα προσπαθώντας να βρείτε όχι μόνο τα αρνητικά τους αλλά και τα θετικά τους:

θετικά	**αρνητικά**
• μας διασκεδάζουν	• προσπαθούν να μας παραπλανήσουν

3. Δείτε τώρα τι γράφει η Ελευθερία:

... Τώρα, για να είμαστε δίκαιοι, καλές είναι οι διαφημίσεις αλλά έχουν πάντα καλό σκοπό; Ας πάρουμε, για παράδειγμα, ένα φανταστικό αναψυκτικό κι ας το ονομάσουμε «ΖΑΦ». Στη διαφήμιση λένε: «Γεια σας. Με λένε Βρασίδα. Η ζωή μου μέχρι τώρα ήταν μονότονη. Δεν είχε κανένα ενδιαφέρον. Όσπου ήρθε το "ΖΑΦ" και η ζωή μου άλλαξε. Ήταν γεμάτο ενέργεια και ζωτικότητα. Το "ΖΑΦ" με έσωσε. Περιμένει να σώσει και εσάς». Έτσι είναι οι γνωστές διαφημίσεις στην τηλεόραση.

Αλλά, αν το προσέξατε, λέει τι περιέχει αυτό το προϊόν; Λέει αν υπάρχουν βιταμίνες μέσα σε αυτό; Λέει αν έχουν χρησιμοποιηθεί συντηρητικά; Αφού δεν τα λέει αυτά, θα ήταν φυσικό εμείς να μην το προτιμήσουμε. Αλλά δυστυχώς εμείς κάνουμε το αντίθετο. Μας εντυπωσιάζει η διαφήμιση, μας υπνωτίζουν τα πειστικά λόγια και το προτιμάμε. Δυστυχώς αυτή είναι η σκληρή αλήθεια. Πρέπει όμως να ξυπνήσουμε. Να μην αφήνουμε τη διαφήμιση να μας παρασύρει.

Προβά Ελευθερία

- Γιατί αφήνουμε τις διαφημίσεις να μας παρασύρουν;

_____

_____

- Γράψτε τι θα έπρεπε να προσέχουμε όταν βλέπουμε μια διαφήμιση:

_____

_____

4. Χωριστείτε σε ζευγάρια. Προετοιμάστε στο τετράδιό σας ερωτήσεις για τον συμμαθητή ή τη συμμαθήτριά σας, ζητώντας να σας πει τις προτιμήσεις ή τη γνώμη του/της για τις διαφημίσεις, όπως:

- Γιατί σου αρέσει μια διαφήμιση;
- Ποια είναι η αγαπημένη σου διαφήμιση;
- Θα ήθελες περισσότερο ή λιγότερο «τηλεοπτικό χρόνο» διαφημίσεων;
- Τι αισθάνεσαι όταν η αγαπημένη σου ταινία διακόπτεται για να προβληθούν διαφημίσεις;

Να καταγράψετε τις απαντήσεις των συμμαθητών σας και να τις μεταφέρετε σε πλάγιο λόγο. Να χρησιμοποιήσετε μερικά από τα παρακάτω ρήματα: *είπε, απάντησε, υποστήριξε, θα επιθυμούσε, θέλησε, πιστεύει, νομίζει, ελπίζει.*

Ευθύς και πλάγιος λόγος

Δείτε ενότητα 6, *Οι φίλοι μου, οι φίλες μου*

5. Συμπληρώστε με αιτιολογικές προτάσεις:

α. Μου αρέσουν οι διαφημίσεις που προβάλλουν παιχνίδια _____

_____

β. Ακούω περισσότερο ραδιόφωνο _____

_____

γ. Θα σου κάνω τη χάρη να μη δω τηλεόραση _____

_____

δ. Μην επηρεάζεσαι από τις διαφημίσεις _____

_____

ε. Θα σταματήσω να αγοράζω άχρηστα προϊόντα _____

_____

Από τι αποτελείται μια τηλεοπτική διαφήμιση;

- Το όνομα του προϊόντος.
- Μια λιγόλογη φράση –ένα «σλόγκαν», σύνθημα– που προβάλλει το σημαντικότερο προσόν του προϊόντος. Αυτή η φράση πρέπει να είναι έξυπνη, χιουμοριστική, εντυπωσιακή, πρωτότυπη.
- Ένα σύντομο σκετς παιγμένο από ηθοποιούς που να μας κάνει να συνδυάσουμε με ευχάριστα ή αστεία ή πολύ όμορφα πράγματα το προϊόν. Όλοι όσοι παίζουν σε αυτά είναι συνήθως «όμορφοι», «πλούσιοι» και «ευτυχισμένοι».

6. Περιγράψτε στο τετράδιό σας μια τηλεοπτική διαφήμιση που σας αρέσει. Ξεκινήστε περιγράφοντας την «ιστοριούλα» που αφηγείται, τους πρωταγωνιστές της, τον διάλογο που γίνεται μεταξύ τους, καθώς και τα λόγια του αφηγητή (αν υπάρχει). Στο τέλος γράψτε τη γνώμη σας γι' αυτή.

7. Χωριστείτε σε ομάδες και φτιάξτε τις δικές σας διαφημίσεις. Μπορείτε να επινοήσετε ένα προϊόν και να το διαφημίσετε ή να αλλάξετε... τα φώτα σε μια γνωστή διαφήμιση που παίζεται στην τηλεόραση.

Φτιάξτε ένα δικό σας σενάριο και παίξτε το στην τάξη.

Δείτε ένα παράδειγμα:

Ένας νεαρός σηκώνεται το πρωί και πηγαίνει στην τουαλέτα για να πλύνει τα δόντια του. Εκεί βρίσκει την καινούρια οδοντόκρεμα «Φαφουτέξ».

– Για να δούμε και αυτή την οδοντόκρεμα, άκουσα πως είναι διαφορετική από τις άλλες. Μου είπαν ότι λύνει για πάντα το πρόβλημα του βουρτσίσματος των δοντιών!

Την ανοίγει και τη βάζει στην οδοντόβουρτσα. Αρχίζει να βουρτσίζει τα δόντια του και βάζει τις φωνές:

– Τα δόντια μου, τα δόντια μου, χάθηκαν!

Τότε ακούγεται η φωνή του εκφωνητή να λέει:

– Νέα καταπληκτική οδοντόκρεμα «ΦΑΦΟΥΤΕΞ», κάνει τα δόντια αόρατα!

- Σίγουρα εσείς μπορείτε να φτιάξετε μια πολύ καλύτερη. Εμπρός λοιπόν!

8. Οι διαφημίσεις, είτε είναι στην τηλεόραση είτε σε ένα περιοδικό είτε σε μια εφημερίδα, χρησιμοποιούν ρήματα σε **προστακτική**. Πολλές φορές όμως έχουν ορθογραφικά λάθη, ιδιαίτερα στην κατάληξη / **- ...στε**/.

Έτσι, βλέπουμε πολύ συχνά την προστακτική: τηλεφων**εί**στε, ενώ το σωστό είναι τηλεφων**ή**στε.

Ορθογραφικοί κανόνες

Δείτε την ενότητα ΙΙ, *Παιχνίδια*

- Συμπληρώστε σωστά τα διαφημιστικά μηνύματα

- Χρησιμοποι __ στε τους κάδους ανακύκλωσης!
- Χαρ __ στε αγάπη στα παιδιά. Ζητ __ στε προϊόντα Unicef.
- Γυμναστ __ τε στο πάρκο της γειτονιάς σας!
- Αναζητ __ στε υγιεινές τροφές! Προτιμ __ στε σπιτικές λιχουδιές!
- Χαρ __ τε τις διακοπές σας στο όμορφο νησί μας.
- Λ __ στε τα οικονομικά σας προβλήματα παίρνοντας δάνειο από την τράπεζά μας.
- Κινηθ __ τε έξυπνα και απαλλαγ __ τε από τις έγνοιες.

Προγράμματα τηλεόρασης

ΕΤΙ – Πρόγραμμα ημέρας – Σάββατο 4/9/2004

07:00	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ / Εκπαιδευτική τηλεόραση**
10:00	ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ	**Παιδικές Εκπομπές / Κινούμενα Σχέδια**
10:45	ANIMAL ANTICS	**ΠΑΙΔΙΚΑ / Σειρά**
11:00	ΕΛΙΖΑ	**ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ / Θέατρο**
13:00	ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΧΩΡΑ	**ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ / Ταξίδια**
13:30	ΜΕ ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ ΤΟΛΜΗ	**ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ /Ένοπλες δυνάμεις**
14:00	ΕΙΔΑΝ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΕΣ	**ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ / Φύση**
15:00	ΛΕΝΙ ΡΙΦΕΝΣΤΑΛ: ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ	**ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ / Φύση**
16:00	Ο ΤΑΡΖΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΑΖΟΝΕΣ	**ΤΑΙΝΙΕΣ / Περιπέτεια**
17:30	ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ	**ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ**
18:20	ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΙΣΤΙΟΦΟΡΑ	**ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ / Τεχνολογία**
20:00	ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ	**ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ / Πολιτισμός**
21:00	ΠΕΣ ΜΟΥ ΤΙ ΘΕΛΕΙΣ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ	**ΤΑΙΝΙΕΣ / Κομεντί**
23:00	ΕΙΔΗΣΕΙΣ - ΑΘΛΗΤΙΚΑ - ΚΑΙΡΟΣ	**ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ / Ειδήσεις**
00:00	Ο ΘΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ (ΜΕΓΑΛΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ)	**ΤΑΙΝΙΕΣ / Δραματική - Πολεμική**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ (Κατάλληλο για όλους)
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ / Εκπαιδευτική τηλεόραση

Δείτε σήμερα:
ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ
07.01 ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ: HALLO AUS BERLIN 6ο
07.15 ΓΑΛΛΙΚΑ: PIQUE-NIQUE 5ο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ για... παιδιά
07.39 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ 3΄: Ν. Αρκαδίας
07.43 ΟΔΥΣΣΕΙΑ: Δούρειος Ίππος
07.57 ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: Το χαρούμενο λιβάδι (Φιλιώ Νικολούδη)
08.06 ΠΑΡΑΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ: Δίας

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ... για νέους και... ενήλικες
08.12 ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ: Παράθυρο στο σύμπαν – Τα δαχτυλίδια του Κρόνου
08.25 ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ: Η Αθηναϊκή Δημοκρατία τον 5ο αιώνα – Η πρώτη Δημοκρατία
Αίεν Αριστεύειν: Τα Ομηρικά Έπη
08.55 ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: Διονύσιος Σολωμός
09.24 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: Πρωταθλητές - Ειδικός Αθλητισμός ατόμων με αναπηρίες (Α΄ Μέρος)
09.35 ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: Το Θεατρικό Μουσείο
09.49 ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ: Ολυμπιακός Ύμνος

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ (Κατάλληλο για όλους)
VERN'S AMAZING ADVENTURES
Παιδικές εκπομπές / Κινούμενα σχέδια

Έτος παραγωγής: 2000
Γαλλική παραγωγή
Μια απολαυστική περιήγηση, ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες, σε μυστηριώδη νησιά, στον Αμαζόνιο, στο κέντρο της Γης.

ΕΛΙΖΑ

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ / Θέατρο (Κατάλληλο για όλους)

Παιδικό θέατρο
(Πώς μια κοπέλα με τρεις φίλους και έναν παπαγάλο ναυλώνει ένα καράβι για να βρει τον καλό της.)

Το έργο γράφτηκε από την Ξένια Καλογεροπούλου και ανέβηκε στο θέατρο ΠΟΡΤΑ στις 25 Νοεμβρίου του 1989. Παίχτηκε επίσης την περίοδο 1992-93 στο Δημοτικό Θέατρο Πάτρας σε σκηνοθεσία Λυδίας Κονιόρδου, ενώ κυκλοφόρησε και σε βιβλίο.

Η «ΕΛΙΖΑ» θεωρήθηκε από πολλούς η καλύτερη παράσταση της περιόδου 1989-90 και αποτέλεσε μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ΜΙΚΡΗΣ ΠΟΡΤΑΣ.
Πρόκειται για μια περιπετειώδη ερωτική ιστορία για μικρούς και μεγάλους. Για την ιστορία μιας γενναίας, έξυπνης και αξιαγάπητης κοπέλας που, προσπαθώντας να ξαναβρεί τον αγαπημένο της, ξεκινάει από την Αγγλία του 1800 και φτάνει στην Αφρική.

ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΧΩΡΑ (Κατάλληλο για όλους)

ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ / Ταξίδια

Σπονδυλωτή σειρά ντοκιμαντέρ από καταξιωμένους, αλλά και πρωτοεμφανιζόμενους σκηνοθέτες, οι οποίοι προβάλλουν μέσα από τον φακό τους την «ύπαιθρο χώρα».
Οι άνθρωποι και οι ασχολίες τους, τα προβλήματα και οι αναπτυξιακές προσπάθειες, ο πολιτισμός και οι παραδόσεις, η οικολογία και το περιβάλλον, η ποιότητα ζωής είναι μερικές από τις θεματικές ενότητες που βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της σειράς.

Συντελεστές:
Αρχισυνταξία-σκηνοθετική επιμέλεια: Ειρήνη Ψαρέλλη
Δ/νση παραγωγής: Ελένη Πάσσα
Παραγωγή: Υπουργείο Γεωργίας

www.ert.gr

τηλεόραση

1. Παραπάνω υπάρχει το πρόγραμμα της Κρατικής Τηλεόρασης. Παρατηρήστε το προσεκτικά και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιες ώρες προβάλλονται τα ντοκιμαντέρ;
- Τι ώρα έχει δελτίο ειδήσεων;
- Πάνω από κάθε πρόγραμμα υπάρχει ένα σήμα. Γιατί; Σε τι χρησιμεύει;
- Σημειώστε στο πρόγραμμα της εκπαιδευτικής τηλεόρασης τι θα θέλατε να δείτε.

2. Ας πούμε ότι είστε μόνοι στο σπίτι και θέλετε να περάσετε όμορφα παρακολουθώντας τηλεόραση. Ποια ή ποιες εκπομπές θα επιλέγατε να δείτε από το πρόγραμμα της κρατικής τηλεόρασης και γιατί; Συζητήστε στην τάξη σας για τις αγαπημένες σας εκπομπές.

«Η τηλεόραση **θεωρείται**, πράγματι, ένα σπουδαίο μέσο επικοινωνίας. Φέρνει σ' επαφή ανθρώπους που βρίσκονται σε μεγάλες αποστάσεις, δείχνοντάς τους πράγματα που δε θα τα έβλεπαν. **Εγγυάται** μια γρήγορη ενημέρωση. Βοηθάει, ακόμα, στην εκπαίδευση και στην πληροφόρηση των ανθρώπων».

Στο παραπάνω κείμενο υπάρχουν δύο ρήματα που σχηματίζουν με ιδιαίτερο τρόπο τον ενεστώτα και τον παρατατικό:

Ενεστώτας	Παρατατικός
θεωρ-**ούμαι**	—
θεωρ-**είσαι**	—
θεωρ-**είται**	θεωρ-**ούνταν** /εθεωρ-**είτο**
θεωρ-**ούμαστε**	—
θεωρ-**είστε**	—
θεωρ-**ούνται**	θεωρ-**ούνταν** /εθεωρ-**ούντο**

Ενεστώτας	Παρατατικός
εγγυ-**ώμαι**	εγγυ-**όμουν**
εγγυ-**άσαι**	εγγυ-**όσουν**
εγγυ-**άται**	εγγυ-**όταν**
εγγυ-**όμαστε** / εγγυ-**ώμεθα**	εγγυ-**όμαστε**
εγγυ-**άστε** / εγγυ-**άσθε**	εγγυ-**όσαστε**
εγγυ-**ώνται**	εγγυ-**όνταν**

Αυτά τα ρήματα ακολουθούν μια κλίση που θυμίζει την αρχαία κλίση, γι' αυτό και την ονομάζουμε **λόγια κλίση**.

3. Διαβάστε τι έγραψε ένας δημοσιογράφος για τις παιδικές εκπομπές στην τηλεόραση:

Όπως οι μεγάλοι, έτσι και τα παιδιά **δικαιούνται** να παρακολουθούν στην τηλεόραση αυτά που τους αρέσουν, όπως, για παράδειγμα, κινούμενα σχέδια, ταινίες για παιδιά και νέους κτλ. Όμως η αλήθεια είναι ότι τα παιδιά **στερούνται** αυτού του είδους τις εκπομπές, αφού είναι λίγοι οι τηλεοπτικοί σταθμοί που προβάλλουν παιδικές εκπομπές.

Τα παιδιά αναρωτιούνται πότε οι μεγάλοι θα καταλάβουν ότι και αυτά **δικαιούνται** τον δικό τους τηλεοπτικό χρόνο. Αυτοί που **ασχολούνται** με τον σχεδιασμό των τηλεοπτικών προγραμμάτων **απολογούνται** λέγοντας ότι βάζουν λίγες παιδικές εκπομπές γιατί έτσι τα παιδιά διαβάζουν περισσότερο και **αθλούνται**. Από την άλλη, **εγγυώνται** ότι σύντομα θ' αλλάξουν πολλά πράγματα στην ελληνική τηλεόραση και ότι τα παιδικά προγράμματα θα γίνουν καλύτερα.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

Ας υποθέσουμε ότι αυτά που διαβάσατε τα γράφει κάποιος δημοσιογράφος μετά από δέκα χρόνια. Οι χρόνοι των ρημάτων που είναι μαυρισμένα και υπογραμμισμένα πρέπει να μπουν στον παρατατικό:

Όπως οι μεγάλοι, έτσι και τα παιδιά **δικαιούνταν/εδικαιούντο** να παρακολουθούν στην τηλεόραση αυτά που τους **άρεσαν**, όπως, για παράδειγμα, κινούμενα σχέδια, ταινίες για παιδιά και νέους κτλ.

Σ' αυτή την κατηγορία ρημάτων ανήκουν και τα σύνθετα με το αρχαιοελληνικό ρήμα *άγω*, π.χ.:

Ενεστώτας: **παράγω**
Παρατατικός: **παρήγα**
Εξακολουθητικός μέλλοντας: **θα παράγω**
Συνοπτικός μέλλοντας: **θα παραγάγω**
Αόριστος: **παρήγαγα**
Παρακείμενος: **έχω παραγάγει**

Ας δούμε τις παρακάτω προτάσεις:

α. Η κρατική τηλεόραση **θα διεξάγει** διαγωνισμό για την επιλογή και την αγορά παιδικών προγραμμάτων.

β. Η κρατική τηλεόραση **θα διεξαγάγει** διαγωνισμό για την επιλογή και την αγορά παιδικών προγραμμάτων.

Σε ποια από τις δυο προτάσεις είναι λάθος το ρήμα; Το *θα διεξάγει* σημαίνει *θα πραγματοποιεί* (εξακολουθητικός μέλλοντας) και το *θα διεξαγάγει* σημαίνει *θα πραγματοποιήσει* (συνοπτικός μέλλοντας). Άρα, το λάθος είναι στην ..... πρόταση.

4. Το αρχαίο ρήμα *άγω* το συναντάμε σήμερα συχνά σύνθετο με διάφορες προθέσεις. Στον παρακάτω πίνακα θα βρείτε σύνθετα ρήματα με το *άγω*. Γράψτε δίπλα τον αόριστο οριστικής:

Ρήμα	Οριστική αορίστου
αναπαράγω	
απάγω	
εισάγω	
εξάγω	
επανεισάγω	
επανεξάγω	
παράγω	
προάγω	
προσάγω	
συνάγω	

5. Στο παρακάτω κείμενο μπορείτε να μεγαλώσετε τις προτάσεις τοποθετώντας τα κατάλληλα επίθετα δίπλα από τα ουσιαστικά. Στην παρένθεση σας προτείνουμε κάποια, μπορείτε όμως να βρείτε και δικά σας.
(ζωντανός, σημαντικός, εκπληκτικός, υψηλός, τηλεοπτικός)

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας κατέρριψαν όλα τα ρεκόρ σε επίπεδο _____ κάλυψης και τηλεθέασης, καθώς είχαν τους περισσότερους τηλεθεατές και εικόνες _____ ποιότητας. Είναι χαρακτηριστικό ότι 3,9 δισ. άνθρωποι είχαν πρόσβαση στην κάλυψη των Αγώνων της Αθήνας, σε σύγκριση με τα 3,6 δισ. για τους Αγώνες του Σίδνεϋ. Η _____ μετάδοση αυξήθηκε κατακόρυφα, με περισσότερους από τους μισούς ραδιοτηλεοπτικούς φορείς σε όλο τον κόσμο να μεταδίδουν απευθείας 4.000 ώρες Αγώνων. Η κάλυψη σε ώρες _____ τηλεθέασης αυξήθηκε κατά 55% σε σύγκριση με το Σίδνεϋ, ενώ σημειώθηκαν _____ αυξήσεις ωρών κάλυψης και παρακολούθησης στην Κεντρική και Νότια Αμερική και Ασία.

Κάντε ένα σχέδιο εργασίας με θέμα την επίδραση της τηλεόρασης στη ζωή μας. Χωριστείτε σε ομάδες και αναλάβετε μια σειρά από δραστηριότητες που μπορείτε να τις παρουσιάσετε στην τάξη ή να τις δημοσιεύσετε στον πίνακα ανακοινώσεων ή στην εφημερίδα του σχολείου σας:

- Φτιάξτε και μοιράστε στους συμμαθητές σας ένα ερωτηματολόγιο που να ερευνά: Πόσες ώρες την ημέρα βλέπουν τηλεόραση *(0, 1, 2, 3, > 3)*.

  Ποιες ώρες βλέπουν τηλεόραση *(έως τις 2 μ.μ., 2-6 μ.μ., 6-10 μ.μ., μετά τις 10 μ.μ.)*.

  Ποιες είναι οι εκπομπές της προτίμησής τους *(κινούμενα σχέδια, ελληνικές ταινίες, τηλεπαιχνίδια, ξένες ταινίες, ειδήσεις, διάφορα)*.
  Παρουσιάστε τα αποτελέσματα με ένα ραβδόγραμμα.
- Ψάξτε σε εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία με κόμικς και βρείτε έξυπνες γελοιογραφίες για την τηλεόραση.
- Φτιάξτε έναν θεατρικό διάλογο με θέμα την εξάρτηση που δημιουργεί η τηλεόραση στους ανθρώπους και το πόσο άσχημα νιώθουν όταν τη στερηθούν, όπως, π.χ., όταν συμβεί μια διακοπή ρεύματος.

ΤΙ ΕΙΔΟΣ ΤΗΛΕΘΕΑΤΗΣ ΕΙΣΑΙ; ΑΠΑΝΤΗΣΕ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕ ΤΑ ΒΕΛΗ

ΑΡΧΗ

Έχετε τηλεόραση στο σπίτι;

ΝΑΙ → Έχεις τηλεόραση στο δωμάτιό σου;

ΟΧΙ → Βλέπεις καθόλου τηλεόραση;

Έχεις τηλεόραση στο δωμάτιό σου; ΝΑΙ → Έχετε κανόνες για την παρακολούθηση της τηλεόρασης στο σπίτι;

Έχετε κανόνες για την παρακολούθηση της τηλεόρασης στο σπίτι; ΝΑΙ → Η αγαπημένη σου ασχολία είναι να βλέπεις τηλεόραση;

Η αγαπημένη σου ασχολία είναι να βλέπεις τηλεόραση; ΝΑΙ → Πόση ώρα περίπου βλέπεις τηλεόραση την ημέρα;

Πόση ώρα περίπου βλέπεις τηλεόραση την ημέρα; 1-3 ώρες → Συζητάς με τους γονείς σου για το ποιες εκπομπές μπορείς ή δεν μπορείς να παρακολουθήσεις;

Πόση ώρα περίπου βλέπεις τηλεόραση την ημέρα; 1 ώρα ή λιγότερο → Επιλέγεις ποια εκπομπή θα παρακολουθήσεις από πριν;

Πόση ώρα περίπου βλέπεις τηλεόραση την ημέρα; 1-3 ώρες → Όταν ο καιρός είναι άσχημος βλέπεις συνήθως τηλεόραση;

Πόση ώρα περίπου βλέπεις τηλεόραση την ημέρα; 1 ώρα ή λιγότερο → Όταν δε βλέπεις τηλεόραση...

Παίζεις Nintendo ή ηλεκτρονικό υπολογιστή

Τρως και κοιμάσαι

Επιλέγεις ποια εκπομπή θα παρακολουθήσεις από πριν; ΟΧΙ → Αλλάζεις τα κανάλια μέχρι να βρεις κάτι που θα ήθελες να δεις;

Επιλέγεις ποια εκπομπή θα παρακολουθήσεις από πριν; ΝΑΙ → Ξέρεις να προγραμματίζεις το βίντεο;

Ξέρεις να προγραμματίζεις το βίντεο; ΟΧΙ → Σχολιάζεις μαζί με τους γονείς σου τις εκπομπές που παρακολουθείς;

Ξέρεις να προγραμματίζεις το βίντεο; ΝΑΙ → Συνηθίζεις να γράφεις τις αγαπημένες σου εκπομπές και να παρακολουθείς μετά χωρίς τις διαφημίσεις;

Αλλάζεις τα κανάλια μέχρι να βρεις κάτι που θα ήθελες να δεις; ΝΑΙ → Βλέπεις τηλεόραση όταν βαριέσαι ακόμα κι αν δεν παίζει τίποτα ενδιαφέρον;

Βλέπεις τηλεόραση όταν βαριέσαι ακόμα κι αν δεν παίζει τίποτα ενδιαφέρον; ΟΧΙ → Ξέρεις να προγραμματίζεις το βίντεο;

Βλέπεις τηλεόραση όταν βαριέσαι ακόμα κι αν δεν παίζει τίποτα ενδιαφέρον; ΝΑΙ → Μερικές φορές → Τοποθετείσαι ποτέ με την οικογένειά σου για το τι θα δείτε στην τηλεόραση;

Προτιμάς να βλέπεις τηλεόραση από το να τρως μαζί με την οικογένειά σου; ΟΧΙ → Τοποθετείσαι ποτέ με την οικογένειά σου για το τι θα δείτε στην τηλεόραση;

Προτιμάς να βλέπεις τηλεόραση από το να τρως μαζί με την οικογένειά σου; ΝΑΙ → Μερικές φορές → Έτυχε ποτέ να δεις τηλεόραση πάνω από 3 ώρες συνέχεια;

Τοποθετείσαι ποτέ με την οικογένειά σου για το τι θα δείτε στην τηλεόραση; ΟΧΙ → Σου αρέσει ν' αλλάζεις συνεχώς κανάλια. Πώς θα μπορούσες να επιλέγεις καλύτερα τις εκπομπές που παρακολουθείς;

Τοποθετείσαι ποτέ με την οικογένειά σου για το τι θα δείτε στην τηλεόραση; ΝΑΙ → Πρόσεξε! Εάν δε θέλεις να ζεις μόνο για να βλέπεις τηλεόραση, χρειάζεται ν' αλλάξεις επειγόντως τις τηλεοπτικές σου συνηθείες.

Έτυχε ποτέ να δεις τηλεόραση πάνω από 3 ώρες συνέχεια; ΟΧΙ → Είδες ποτέ κάτι στην τηλεόραση που σου φόβισε βλακώδες;

Είδες ποτέ κάτι στην τηλεόραση που σου φόβισε βλακώδες; ΟΧΙ → Είναι ένας μέσος τηλεθεατής. Έχεις σκεφτεί ποτέ πώς αλλιώς θα μπορούσες να περάσεις τις ελεύθερες ώρες σου;

Είδες ποτέ κάτι στην τηλεόραση που σου φόβισε βλακώδες; ΝΑΙ → Είναι ένας εξτρίμ τηλεθεατής. Ξέρεις πώς να παρακολουθείς τηλεόραση χωρίς να την αφήνεις ν' κυριαρχεί στη ζωή σου.

Σχολιάζεις μαζί με τους γονείς σου τις εκπομπές που παρακολουθείς; ΟΧΙ → Σοβαρολογείς: Δε βλέπεις καθόλου τηλεόραση; Καταπληκτικό!

Σχολιάζεις μαζί με τους γονείς σου τις εκπομπές που παρακολουθείς; ΝΑΙ → Είναι ένας εξτρίμ τηλεθεατής. Ξέρεις πώς να παρακολουθείς τηλεόραση χωρίς να την αφήνεις ν' κυριαρχεί στη ζωή σου.

ΤΕΛΟΣ

Μαθαίνω περισσότερα για την τηλεόραση

Gifford Clive, *Επικοινωνία*, μετάφρ. Σ. Παναγιώτης, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, χ.χ.

Η επικοινωνία από την αρχή μέχρι το Ίντερνετ, μετάφρ. Μ. ΑλεΒίζου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1998.

Λαστρέγκο Χριστίνα, *Από την τηλεόραση στο βιβλίο*, μετάφρ. Φ. Αρβανίτης, εκδ. Ντουντούμη, Αθήνα, 2000.

Μπένετ Στηβ – Μπένετ Ρουθ, *365 μέρες χωρίς τηλεόραση*, μετάφρ. Μ. Μούγιαννη, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1996.

Μπλάκερ Τέρενς, *Με τη Μάγια σαν βρεθούμε στην τηλεόραση θα μπούμε*, μετάφρ. Ρ. Μπουμπουρή, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 2005.

Ροντάρι Τζιάνι, *Ο Τζιπ μέσα στην τηλεόραση*, μετάφρ. Ν. Σιδέρη, εκδ. Δωρικός, Αθήνα, 1989.

αθλήματα - σπορ

Ενότητα 16

- Περιγράφουμε με παραστατικό τρόπο αθλητικούς αγώνες
- Αφηγούμαστε ιστορίες για αθλητές
- Σχηματίζουμε και χρησιμοποιούμε σωστά τα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων
- Σχηματίζουμε σωστά την εσωτερική αύξηση των σύνθετων ρημάτων

Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα

Τα δυο έπη του Ομήρου, η Οδύσσεια και η Ιλιάδα, μας φέρνουν σε επαφή με μια κοινωνία όπου ο αθλητισμός έχει εισδύσει* σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής, δημόσιας και καθημερινής. Η αγάπη για την άθληση κυριαρχεί παντού: νέοι άνθρωποι χαίρονται την έντονη σωματική προσπάθεια, τρανοί αρχηγοί και ήρωες αγωνίζονται να έρθουν πρώτοι, ενώ γύρω ένα πλήθος –λαός ή στρατός– δονείται από ενθουσιασμό παρακολουθώντας τις επιδόσεις τους. Με λίγα λόγια, βρισκόμαστε μπροστά σε μια κοινωνία που, παράλληλα με τα ηρωικά της ιδανικά, χαρακτηρίζεται και από ένα γνήσιο αθλητικό πνεύμα.

Η έφεση* για άθληση είναι διάχυτη* και στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια. Τη συναντάμε στις περιγραφές των αγώνων που έγιναν για να τιμηθεί ο νεκρός Πάτροκλος, αλλά και στους αγώνες που οργάνωσαν οι Φαίακες για να διασκεδάσουν τη θλίψη του Οδυσσέα. Όλοι οι ομηρικοί ήρωες λαχταρούν να διακριθούν στους αγώνες: κάθε ήρωας είναι και ένας αθλητής που προσπαθεί να ξεπεράσει τους άλλους.

Ο ιδανικός ήρωας, όπως φαίνεται στα ομηρικά έπη, διαθέτει σωματική και ψυχική αλκή* και είναι έξυπνος και ανδρείος. Οι αγώνες δίνουν την ευκαιρία στους ήρωες-αθλητές να κάνουν επίδειξη υπεροχής, να εκδηλώσουν τη λαχτάρα τους για τη νίκη, να χαρούν τον ίδιο τον αγώνα. Ωστόσο, η έντονη επιθυμία να νικήσουν δεν τους οδηγεί σε βιαιότητες. Το αθλητικό πνεύμα και οι εκδηλώσεις μεγαλοψυχίας δε λείπουν από τους αντιπάλους.

Η αφορμή των αγώνων είναι διαφορετική στα δυο έπη: Στην Ιλιάδα είναι ένα ταφικό έθιμο και οι αγώνες σχετίζονται με θρησκευτικές εκδηλώσεις. Στην Οδύσσεια γίνονται για να τιμηθεί ένας ξένος.

Τα αθλήματα που περιγράφονται στην Ιλιάδα είναι με τη σειρά: η αρματοδρομία, η πυγμαχία, η πάλη, ο δρόμος, η τοξοβολία με στόχο και το ακόντιο. Τα έπαθλα τα προσφέρει ο ίδιος ο Αχιλλέας. Βραβεία δίνονται και στους νικητές και στους νικημένους. Για τους Φαίακες η απλή χαρά της σωματικής προσπάθειας και η επιδίωξη της νίκης φαίνονται να είναι τα κυρίαρχα στοιχεία των αγώνων. Αξιοσημείωτο

παράσταση ιπποδρομίας σε αρχαιοελληνικό αγγείο

είναι ότι στους αγώνες αυτούς έπαθλα δε δίνονται. Η ανταμοιβή του αθλητή είναι η ικανοποίηση ότι ήρθε πρώτος.

Δυο σημεία αξίζει ιδιαίτερα να τονίσουμε. Οι ομηρικοί ήρωες ξέρουν να εκτιμούν την αξία της άσκησης. Οι Φαίακες συχνά τονίζουν: «ο Οδυσσέας δείχνει έμπειρος» και «φαίνεται να ξέρει από αγωνίσματα». Αυτό το συμπεραίνουν από τη ρωμαλέα κορμοστασιά του, από τα δυνατά μπράτσα του και τις γερές κνήμες του. Ο ίδιος ο Οδυσσέας παινεύεται ότι αθλείται από τα νιάτα του και πως και τώρα, μετά από τόσα βάσανα, μπορεί να τους νικήσει στην πάλη και στην πυγμή, στο τόξο και στο δίσκο.

Το δεύτερο και πιο σημαντικό στοιχείο είναι η υψηλή εκτίμηση με την οποία η ομηρική κοινωνία περιβάλλει τον αθλητισμό και τους αθλητές. Στην Ιλιάδα όλοι οι αρχηγοί του στρατού, ακόμα και ο ίδιος ο Αγαμέμνονας, αθλούνται. Οι Φαίακες θεωρούν ότι το σημαντικότερο για έναν πολίτη, σπουδαιότερο και από το εμπόριο και τα πλούτη, είναι «αυτό που μπορεί να επιτύχει κανείς με τα χέρια και τα πόδια του», δηλαδή αθλητικές επιδόσεις, που αποσπούν τον άνθρωπο από την καθημερινότητα και τον ανεβάζουν στη σφαίρα των υψηλών ιδανικών.

Στο ρωμαλέο ομηρικό κόσμο δεν υπάρχει θέση για ήρωες που δεν είναι αθλητές.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1982

---

*εισδύω {αρχ. εισδύω}: εισέρχομαι, περνώ μέσα

*έφεση (για μάθηση): ζωηρή επιθυμία, κλίση

*διάχυτος {διαχέω}: διασκορπισμένος, χυμένος προς όλες τις διευθύνσεις

*αλκή {αρχ. αλκή}: σωματική δύναμη, ευρωστία

1. Βρείτε στο κείμενο και γράψτε στο τετράδιό σας όλες τις λέξεις και τις φράσεις που έχουν σχέση με τον αθλητισμό.

2. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιες ήταν οι αφορμές για τη διοργάνωση αγώνων στην ομηρική εποχή;
- Για ποιο λόγο οργάνωσαν αγώνες οι Αχαιοί στην Ιλιάδα και οι Φαίακες στην Οδύσσεια;
- Ποια αθλήματα περιγράφονται στην Ιλιάδα;
- Από ποια σημεία του κειμένου φαίνεται ότι οι ομηρικοί ήρωες, αλλά και ολόκληρη η ομηρική κοινωνία, εκτιμούσαν την αξία της άσκησης, του αθλητισμού και των αθλητών;
- Από ποια σημεία του κειμένου φαίνεται ότι ο ήρωας, ο ηγέτης (ή απλά κάθε ολοκληρωμένος πολίτης) έπρεπε να έχει και προσόντα αθλητή;
- Ποια από αυτά τα προσόντα είχε ο Οδυσσέας;

3. Διαβάστε πάλι την παράγραφο εκείνη του κειμένου που αναφέρεται στην επιβράβευση των νικητών των αγώνων στα ομηρικά έπη.

Ενώστε καθέναν από τους μεγάλους πανελλήνιους αγώνες της αρχαιότητας με τον τόπο όπου γινόταν και το έπαθλο που δινόταν στους νικητές.

Δελφοί	**Νέμεα**	**δάφνινο στεφάνι**
Νεμέα	**Πύθια**	**στεφάνι από αγριοσέλινο**
Ολυμπία	**Ίσθμια**	**στεφάνι ελιάς**
Ισθμός Κορίνθου	**Ολυμπιακοί Αγώνες**	**στεφάνι από κλαδί πεύκου**

Τώρα διαβάστε το παρακάτω κείμενο και απαντήστε:

«... Τους αρχαίους δεν τους ενδιέφερε η επίδοση (το ρεκόρ), γι' αυτό άλλωστε και δεν έχουν διασωθεί παρά ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις μεγάλων αθλητών. Όσες πληροφορίες διασώθηκαν έχουν να κάνουν κυρίως με αξιοθαύμαστα κατορθώματα που πετύχαινε κάποιος, τα οποία μάλιστα διογκώνονταν από στόμα σε στόμα, έτσι ώστε συχνά κατέληγαν σε απίθανα μεγέθη που ανάγονται στη σφαίρα της υπερβολής».

Παύλος Βαλαβάνης, *Άθλα, αθλητές και έπαθλα*, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, χ.χ.

Ποια ήταν εκείνα τα στοιχεία που ενδιέφεραν τους αθλητές αλλά και τους θεατές των αγώνων στην αρχαία Ελλάδα; Διατυπώστε την απάντησή σας χρησιμοποιώντας και τις λέξεις: *συμμετοχή, συναγωνισμός, νίκη, πρωτιά, ανταμοιβή, ικανοποίηση, αναγνώριση, θαυμασμός, φήμη, τιμές*.

Αντωνυμίες

Δείτε ενότητα 6, *Οι φίλοι μου, οι φίλες μου*

4. Υπογραμμίστε με κόκκινο τις αντωνυμίες και με πράσινο τα άρθρα:

Μου αρέσει πολύ η ιππασία. Εσένα ποιο σπορ σού αρέσει;
Ο αθλητής μας ήταν πολύ περήφανος που μας χάρισε το χρυσό μετάλλιο.
Πάνω από όλα έβαζε τον εαυτό του και την ομάδα του.
Ήρθε η ίδια η πρωταθλήτρια στο σχολείο μας και την είδαμε από κοντά.
Εκείνο τον αγώνα με την Πορτογαλία δε θα τον ξεχάσω ποτέ.
«Όποιος το κερδίσει θα το πάρει δικό του» του είπα.
«Ποιος ήταν ο νικητής στην ιστιοπλοΐα;» τον ρώτησα.
Κανένας δεν τον βοήθησε. Η νίκη ήταν όλη δική του!

5. Μερικοί από τους πιο φημισμένους αθλητές στην αρχαία Ελλάδα ήταν: ο Θεαγένης ο Θάσιος (παγκρατιαστής), ο Λεωνίδας ο Ρόδιος (δρομέας), ο Μίλων ο Κροτωνιάτης (παλαιστής), ο Διαγόρας ο Ρόδιος (πυγμάχος), ο Αστύλος ο Κροτωνιάτης (σταδιοδρόμος), ο Ηρόδωρος ο Μεγαρεύς (σαλπιγκτής). Χωριστείτε σε ομάδες και βρείτε στη σχολική εγκυκλοπαίδεια τις

βιογραφίες τους. Φτιάξτε ένα φυλλάδιο-λεύκωμα με τις περιλήψεις των βιογραφιών τους. Φιλοτεχνήστε το και βάλτε το ως ένθετο στη σχολική σας εφημερίδα.

6. Στο κείμενο που διαβάσατε βρίσκονται οι παρακάτω φράσεις. Βρείτε τα συνώνυμα των επιθέτων και ξαναγράψτε τες:

έντονη σωματική προσπάθεια = **μεγάλη σωματική προσπάθεια**

ανδρείος ήρωας = _____

ρωμαλέα κορμοστασιά = _____

δυνατά μπράτσα = _____

σημαντικό στοιχείο = _____

υψηλή εκτίμηση = _____

- Συμπληρώστε τα αντίθετα των λέξεων που είναι μέσα στην παρένθεση και διαβάστε το κείμενο που δημιουργείται. Τι νομίζετε, βγαίνει νόημα;

Οι προσπάθειες των αθλητών για την κατάκτηση της _____ (νίκης) ήταν _____ (έντονες). Οι _____ (γυμνασμένοι) ήρωες έπρεπε να είναι πολύ _____ (έμπειροι) στα αθλήματα. Όσο για τους χορηγούς, _____ (παινεύονταν) για τη _____ (μεγαλοψυχία) τους. Γενικότερα η εποχή χαρακτηρίζεται για το _____ (γνήσιο) αθλητικό πνεύμα της.

- Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου υπάρχουν οι παρακάτω λέξεις: *κοινωνία, δημόσιος, άθληση, στρατός*. Βρείτε και άλλες λέξεις από τις οικογένειές τους και φτιάξτε προτάσεις.

7. Κάποιες λέξεις γράφονται με μια λέξη, ενώ κάποιες άλλες με δύο, όπως, για παράδειγμα: *δεκαπέντε, είκοσι ένα*. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις που είναι λάθος γραμμένες και να τις ξαναγράψετε δίπλα σωστά (συμβουλευτείτε και κάποιο λεξικό):

δέκα τρία	_____	καλώς όρισες	_____
είκοσι ένα	_____	τελοσπάντων	_____
καθετί	_____	οποιοσδήποτε	_____
κάθε ένα	_____	προ πάντων	_____
εξ αρχής	_____	κατά γης	_____
κατευθείαν	_____		

16

Σύγχρονος αθλητισμός

Ο ξυπόλυτος Αιθίοπας αθλητής διασχίζει την πλατεία του Κολοσσαίου υπό το φως των πυρσών, σε μια Ολυμπιάδα που οι Ιταλοί περίμεναν πενήντα δύο χρόνια **για να διοργανώσουν***. Και τα κατάφεραν άριστα, μπλέκοντας το παλιό με το σύγχρονο. Ωστόσο, ο φωτισμός των δρόμων ήταν κακός και η ώρα του μαραθωνίου τέτοια, **ώστε χρειάστηκαν εκατοντάδες πυρσοί** που κρατούσαν εκατοντάδες στρατιώτες και νεαροί μαθητές του σχολείου **για να βλέπουν οι δρομείς πού πάνε** από κάποιο σημείο και πέρα. Ήταν απαραίτητο: Οι Ιταλοί προτίμησαν να βάλουν τον μαραθώνιο αργότερα **για να αποφύγουν οι δρομείς την αφόρητη κουφόβραση και την εκνευριστική υγρασία του ρωμαϊκού Σεπτέμβρη**.

Εκείνο το βράδυ του μεγάλου τελικού του πιο ιερού των αγωνισμάτων επέλεξε και η αφρικανική γη **για να στείλει το μήνυμα της ύπαρξής της**, της διαμαρτυρίας της. Επέλεξε τα γυμνά πέλματα ενός παιδιού της, του Αμπέμπε Μπικίλα, να είναι αυτά που θα διασχίζανε με το δικό τους τρόπο τον δρόμο – αγώνισμα που γίνεται στην ανάμνηση μιας νίκης.

Ήταν ο τρίτος μαραθώνιος στη ζωή του Αμπέμπε Μπικίλα. Ο λεπτοκαμωμένος και λιγομίλητος αθλητής είχε κάνει με τον προπονητή του πολύ συγκεκριμένα και εμπεριστατωμένα σχέδια: Αν όλα πήγαιναν καλά και βρισκόταν σχετικά μπροστά, θα ανέπτυσσε ταχύτητα και θα έκανε την τελική του επίθεση δυο χιλιόμετρα πριν το τέλος. Αν είχε δυνάμεις.

Αυτό και έγινε. Ο Μπικίλα είχε δυνάμεις. Τα δυο μαύρα πέλματα που είχαν πάνω τους τα ακούσματα της σαβάνας, τη λάσπη του Γαλάζιου Νείλου, την υγρασία των βουνοκορφών του Ρας Ντασάν, τα σκισίματα από τα βότσαλα της λίμνης Τάνα, κατάπιναν ακούραστα την καυτή άσφαλτο.

Βρισκόταν συνεχώς επικεφαλής μαζί με τον Μαροκινό Αμπντεσελέμ και έναν Νεοζηλανδό να τους καταδιώκει. Στα τελευταία χιλιόμετρα ο ξυπόλυτος αθλητής άνοιξε τον διασκελισμό του. Ο Αμπντεσελέμ

* Πρόκειται για τους δέκατους έβδομους Ολυμπιακούς Αγώνες, του 1960, στη Ρώμη. Οι Ιταλοί περίμεναν πάνω από πενήντα χρόνια για να πάρουν τη διοργάνωση, αφού οι αγώνες του 1908, που επρόκειτο να γίνουν στη Ρώμη, έγιναν στο Λονδίνο λόγω της φοβερής έκρηξης του Βεζούβιου το 1906.

δεν είχε δυνάμεις να τον ακολουθήσει, του φώναξε μάλιστα κάτι στα αραβικά. Κάτι σαν «στο καλό» ή «στην ευχή του Θεού». Ο Μαροκινός είχε καταλάβει ότι έχασε και ότι νικητής θα ήταν ο Αιθίοπας.

Λίγα χρόνια αργότερα οι Κενυάτες, οι Τυνήσιοι, οι Αλγερινοί θα ένωναν τις δυνάμεις τους με τους Μαροκινούς και τους Αιθίοπες **για να φτιάξουν ένα τρομερό**, σχεδόν αχτύπητο, **αθλητικό μπλοκ**.

Δημήτρης Κωνσταντάρας – Μάνος Κοντολέων, *Δόξα και δάκρυ*,
εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2000 (διασκευή)

1. Ας υποθέσουμε ότι παρακολουθήσατε από την τηλεόραση ολόκληρη την εξέλιξη του γεγονότος που περιγράφεται στο κείμενο. Περιγράψτε το κι εσείς σε κάποιον που δεν το γνωρίζει αναφέροντας οπωσδήποτε:

- Τι συνέβη
- Πού και πότε συνέβη
- Ποια ήταν τα πρόσωπα που συμμετείχαν
- Ποιος ήταν ο στόχος τους και ποια τα εμπόδια που συνάντησαν
- Ποια συναισθήματα προκάλεσε η δράση τους
- Ποιο το αποτέλεσμα της προσπάθειάς τους

Επιστρέφοντας στο κείμενο απαντήστε: Πέρα από το γεγονός ότι ο Αιθίοπας αθλητής έτρεχε ξυπόλυτος, από ποια άλλα σημεία του κειμένου φαίνεται η μεγάλη αξία της νίκης του;

2. Περιγράψτε κι εσείς έναν αγώνα μαραθωνίου δρόμου με τους ίδιους ή δικούς σας πρωταγωνιστές, αλλά στην κλασική διαδρομή Μαραθώνας – Αθήνα (δείτε τον χάρτη που ακολουθεί). Προσθέστε τα δικά σας στοιχεία, ώστε να φαίνεται η διαδρομή συναρπαστική.

Τελικές προτάσεις
Δείτε ενότητα 6, *Οι φίλοι μου, οι φίλες μου*

Συμπερασματικές ή αποτελεσματικές προτάσεις
Δείτε ενότητα 6, *Οι φίλοι μου, οι φίλες μου*

3. Ποιες από τις χρωματισμένες με μπλε χρώμα εξαρτημένες προτάσεις του κειμένου είναι τελικές και ποιες συμπερασματικές; Βρείτε την ανεξάρτητη πρόταση με την οποία συνδέεται καθεμιά από αυτές.

4. Βάλτε τις σωστές λέξεις (από την παρένθεση) για να συνδέσετε την ανεξάρτητη πρόταση με την εξαρτημένη, την οποία θα υπογραμμίσετε και θα χαρακτηρίσετε ως συμπερασματική ή τελική.

(ώστε, που δεν, ώστε να μην, για να, ώστε, που, ώστε να μην)

Προσπαθούσε πάντα να κρατάει την ψυχραιμία του, _____ (αρν.) ανταποδίδει τα χτυπήματα που του έδιναν οι αντίπαλοί του.

Τέτοιος θυμός τον είχε κυριεύσει, _____ (αρν.) ήξερε τι έκανε.

Ομολόγησε πως άργησε τόσο πολύ να κοιμηθεί χτες, _____ (αρν.) είναι συνεπής στις υποχρεώσεις του σήμερα.

Ο προπονητής έδινε τις εντολές πολύ σιγά, _____ μόλις γίνονταν αντιληπτές από εμάς τους υπόλοιπους.

Το παιχνίδι ήταν τόσο συναρπαστικό, _____ κανένας από τους φιλάθλους δεν έβγαζε άχνα.

Έπρεπε να ήσουν από μια μεριά, _____ έβλεπες τις αντιδράσεις τους.

Τόσο μεγάλη αγάπη είχαν για την ομάδα τους, _____ θα μπορούσαν να την ακολουθήσουν και στην άκρη του κόσμου.

Σύνθετα ρήματα και αύξηση

Εκείνο το βράδυ *επέλεξε* η Αφρική για να στείλει το μήνυμα της ύπαρξής της. (...) θα *ανέπτυσσε* ταχύτητα και θα έκανε την τελική του επίθεση δυο χιλιόμετρα πριν το τέλος (από το κείμενο).

Στην ελληνική γλώσσα υπάρχουν σύνθετα ρήματα με προθέσεις που παίρνουν ένα **ε** ανάμεσα στην πρόθεση και το ρήμα στον παρατατικό και στον αόριστο (διαμένω [διά + μένω] – δι**έ**μενα, δι**έ**μεινα). Αυτό λέγεται **εσωτερική αύξηση**.

Η εσωτερική αύξηση μπαίνει μόνο όταν τονίζεται. Έτσι, έχουμε αύξηση μόνο στο πρώτο, δεύτερο και τρίτο πρόσωπο ενικού και στο τρίτο πρόσωπο πληθυντικού του παρατατικού και του αορίστου *(διέκοπτα, διέκοπτες, διέκοπτε, διέκοπταν / διέκοψα, διέκοψες, διέκοψε, διέκοψαν)*, όπου δηλαδή είναι τονισμένη. Δεν μπαίνει αύξηση στο πρώτο και δεύτερο πρόσωπο του πληθυντικού (διακόπταμε, διακόπτατε / διακόψαμε, διακόψατε). Στο τρίτο πρόσωπο πληθυντικού υπάρχουν και οι δύο τύποι: με αύξηση *(διέκοπταν / διέκοψαν)* και χωρίς αύξηση *(διακόπτανε / διακόψανε)*. Η προστακτική δεν παίρνει ποτέ αύξηση (π.χ. *διάταξε – διατάξτε*).

Οριστική ενεστώτα	Οριστική αορίστου	Συνοπτική προστακτική
αναθέτω	αν**έ**θεσα και ανάθεσα	ανάθεσε αναθέστε
παραγγέλνω	παρ**ή**γγειλα	παράγγειλε παραγγείλτε / παραγγείλετε
περιγράφω	περι**έ**γραψα	περίγραψε περιγράψτε
υπογράφω	υπ**έ**γραψα	υπόγραψε υπογράψτε

5. Να σχηματίσετε τον παρατατικό και τον αόριστο των παρακάτω ρημάτων:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
διαβάλλω		
υπογράφω		
διασχίζω		
αποφεύγω		
επιμένω		
διατάζω		
συνδέω		
καταθέτω		
προβλέπω		

	Ποιες είναι	Πότε χρησιμοποιούνται
Αυτοπαθείς αντωνυμίες	Άρθρο + εαυτός + μου, σου, του (της), μας, σας, τους	Στη θέση της αντίστοιχης προσωπικής αντωνυμίας, όταν αυτή σημαίνει το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο
Οριστικές αντωνυμίες	Άρθρο + ίδιος, ίδια, ίδιο Μόνος, μόνη, μόνο + μου, σου, του (της), μας, σας, τους	Για να ξεχωρίσουμε ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα από άλλα πρόσωπα ή πράγματα του ίδιου είδους

6. Στις παρακάτω προτάσεις συμπληρώστε τα κενά με την κατάλληλη οριστική ή αυτοπαθή αντωνυμία:

Ο αθλητής αυτός έχει δημιουργήσει σ' όλους την πιο κακή εντύπωση για _____.

Ακόμη και _____ πολύ λίγο τον λογαριάζει. Υποστηρίζει ότι είναι εχθρός του _____.

Τιμωρήθηκε _____.

Εσείς _____ δεν αντιληφθήκατε ότι η χρήση αναβολικών είναι παραφροσύνη; Προσπαθείτε _____ να καταστρέψετε τους _____.

Θα κάνετε μεγάλο κακό στ_____ αν δε συμμορφωθείτε. Θα μιλήσουμε_____ με τον προπονητή σας.

Και τα παιδιά αθλούνται...

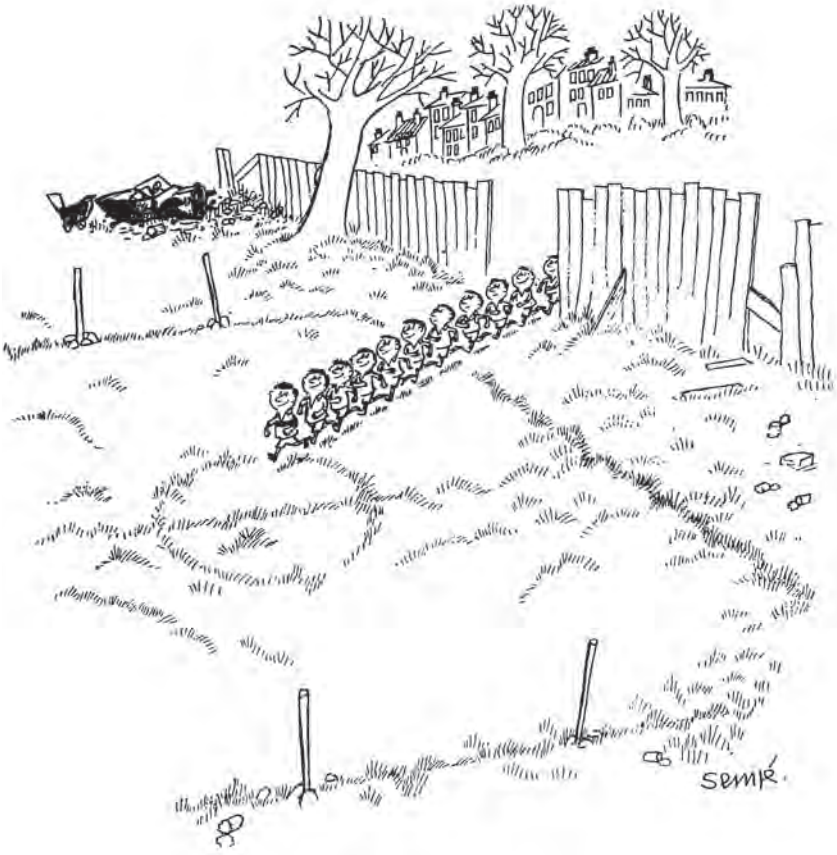

Ο Αλσέστ έδωσε ραντεβού στους φίλους από την τάξη για σήμερα τ' απόγευμα, σ' ένα έρημο οικόπεδο, κοντά στα σπίτια μας. Ο Αλσέστ είναι φίλος μου, του αρέσει πολύ το φαΐ και μας έδωσε ραντεβού γιατί ο μπαμπάς του του έκανε δώρο μια μπάλα ποδοσφαίρου ολοκαίνουρια. Θα παίζαμε ένα ματς τρομερό, ο Αλσέστ είναι απίθανος!

Βρεθήκαμε όλοι στο οικόπεδο στις τρεις το απόγευμα. Ήμασταν δεκαοχτώ, έπρεπε ν' αποφασίσουμε να χωριστούμε σε δύο ομάδες με τον ίδιο αριθμό παικτών για την καθεμιά.

Για τον διαιτητή ήταν πολύ εύκολο. Διαλέξαμε τον Ανιάν. Ο Ανιάν είναι ο πρώτος μαθητής στην τάξη, δεν τον αγαπάμε και τόσο, αλλά, μια και φοράει γυαλιά, δεν μπορούμε να τον δέρνουμε συχνά, πράγμα που είναι ό,τι πρέπει για έναν διαιτητή.

Έπειτα χρειάστηκε να χωρίσουμε τις ομάδες. Δεν υπήρχε πρόβλημα, εκτός απ' τον Εντ. Κι ο Γκοφρουά κι εγώ θέλαμε τον Εντ. Δεν παίζει πολύ καλά, αλλά όλοι τον φοβούνται. Ρίξαμε κλήρο με το κοντό και το μακρύ στάχυ, που το κέρδισε ο Γκοφρουά και μαζί και τον Εντ. Ο Γκοφρουά έβαλε τον Εντ τερματοφύλακα, γιατί είπε πως έτσι κανείς δε θα τολμούσε να πλησιάσει το τέρμα τους. Ο Εντ είναι αλήθεια πως θυμώνει εύκολα. Ο Αλσέστ έτρωγε μπισκότα καθισμένος στο τέρμα του, αλλά δεν έδειχνε και πολύ ευχαριστημένος. «Λοιπόν, τι θα γίνει, θ' αρχίσουμε καμιά φορά;» φώναξε.

Πήραμε τις θέσεις μας στο γήπεδο. Καθώς ήμασταν οχτώ από κάθε ομάδα, εκτός απ' τους τερματοφύλακες, το πράγμα ξανάμπλεξε. Σε κάθε ομάδα άρχισαν να τσακώνονται για το ποιος θα είναι ο σέντερ φορ. Όλοι θέλανε να παίξουν στην επίθεση. Στην ομάδα του Γκοφρουά τα πράγματα ήταν πιο εύκολα, γιατί ο Εντ μοίρασε ένα σωρό γροθιές στις μύτες και οι παίκτες πήρανε τις θέσεις τους χωρίς πολλές διαμαρτυρίες, τρίβοντας τις μύτες τους. Είναι, βλέπετε, πολύ δυνατά τα χτυπήματα του Εντ! Στην ομάδα μου δεν καταφέρναμε να καταλήξουμε σε συμφωνία, μέχρι που ο Εντ μάς είπε πως θα 'ρχότανε να μοιράσει μερικές γροθιές και στις δικές μας μύτες. Αμέσως πήραμε τις θέσεις μας.

Ο Γκοφρουά όμως είπε: «Δεν είστε εντάξει, μας έχει στραβώσει ο ήλιος! Δεν υπάρχει κανένας λόγος να παίζουμε απ' την πλευρά αυτή εμείς!».

16

Εγώ του απάντησα πως, αν τον ενοχλούσε ο ήλιος, δεν είχε παρά να κλείσει τα μάτια, ίσως μάλιστα να 'παιζε καλύτερα έτσι. Πιαστήκαμε στο ξύλο.

«Ε, παιδιά!» φώναξε ο Αλσέστ απ' το τέρμα του.

Αλλά κανείς δεν του έδωσε σημασία. Εγώ συνέχιζα να παίζω ξύλο με τον Γκοφρουά, του είχα σκίσει το φανελάκι του, που ήταν ολοκαίνουριο κι είχε κόκκινο, μπλε κι άσπρο χρώμα, κι εκείνος έλεγε: «Μπα, δεν πειράζει! Ο μπαμπάς μου θα μου πάρει ένα σωρό άλλα!» και μου 'δινε κλοτσιές στο καλάμι. Ο Ρούφους κυνηγούσε τον Ανιάν, που φώναζε: «Φοράω γυαλιά, φοράω γυαλιά!». Ο Εντ, που τόση ώρα είχε μείνει ήσυχος στο τέρμα του, αγανάκτησε κι άρχισε να μοιράζει γροθιές στις μύτες που βρίσκονταν πιο κοντά του, δηλαδή στους συμπαίκτες του. Όλοι φωνάζανε, τρέχανε. Διασκεδάζαμε πολύ, ήταν απίθανο!

«Σταματήστε, παιδιά!» φώναξε ο Αλσέστ πάλι.

Τότε ο Εντ θύμωσε. «Βιαζόσουνα να παίξεις» είπε στον Αλσέστ. «Ωραία, λοιπόν παίζουμε. Αν έχεις να πεις κάτι, να περιμένεις στο ημίχρονο!»

«Σε ποιο ημίχρονο;» ρώτησε ο Αλσέστ. «Τώρα θυμήθηκα πως δεν έχουμε μπάλα, την ξέχασα σπίτι!»

Γκοσινί Ρενέ – Σανπέ Ζαν Ζακ, *Ο μικρός Νικόλας,*
μετάφρ. Α. Καρακίτσιος, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα, 2000 (διασκευή)

1. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος μιλάει στο κείμενο; Αναφέρεται πουθενά το όνομά του; Από πού μπορούμε να το συμπεράνουμε;
- Χρωματίστε με κόκκινο τα σημεία που δίνουν πληροφορίες για τον τόπο και με πράσινο τα σημεία που δίνουν πληροφορίες για τον χρόνο.
- Αντιστοιχίστε τα ονόματα των παιδιών με τις πληροφορίες που δίνει το κείμενο:

Θα έπρεπε να είχε φέρει την μπάλα του ποδοσφαίρου	Ανιάν
Ο διαιτητής	Αλσέστ
Ο δυνατός που έριχνε μπουνιές	Γκοφρουά
Δερνόταν με τον Νικόλα	Εντ

2. Ενώστε τις υπογραμμισμένες αντωνυμίες με τα πρόσωπα που κρύβουν.

Ο Γκοφρουά όμως είπε: «Δεν είστε εντάξει, **μας** έχει στραβώσει ο ήλιος!».

Εγώ **του** απάντησα πως, αν τον ενοχλούσε ο ήλιος, δεν είχε παρά να κλείσει τα μάτια, ίσως μάλιστα να 'παιζε καλύτερα έτσι. Πιαστήκαμε στο ξύλο.

«Ε, παιδιά!» φώναξε ο Αλσέστ απ' το τέρμα του.

Αλλά κανείς δεν **του** έδωσε σημασία. **Εγώ** συνέχιζα να παίζω ξύλο με τον Γκοφρουά, του είχα σκίσει το φανελάκι του, που ήταν ολοκαίνουριο κι είχε κόκκινο, μπλε κι άσπρο χρώμα, κι **εκείνος** έλεγε: «Μπα, δεν πειράζει! Ο μπαμπάς μου θα μου πάρει ένα σωρό άλλα!» και μου 'δινε κλοτσιές στο καλάμι. Ο Ρούφους κυνηγούσε τον Ανιάν, που φώναζε: «Φοράω γυαλιά, φοράω γυαλιά!». Αλλά **αυτός** συνέχιζε να **τον** κυνηγάει.

μας έχει στραβώσει ο ήλιος	Γκοφρουά
του απάντησα	η ομάδα του Γκοφρουά
δεν **του** έδωσε σημασία	ο μικρός Νικόλας
Εγώ συνέχιζα να παίζω	Ανιάν
Αλλά **αυτός** συνέχιζε	Αλσέστ
να **τον** κυνηγάει	Ρούφους

3. Αλλάξτε τις μαυρισμένες λέξεις ή φράσεις με συνώνυμές τους χωρίς να αλλάξει το νόημα του κειμένου, όπως στο παράδειγμα. Κάντε όποιες άλλες αλλαγές χρειάζονται.

Ο Ανιάν είναι ο **πρώτος** μαθητής στην τάξη, δεν τον **αγαπάμε** και τόσο, αλλά, μια και φοράει γυαλιά, δεν μπορούμε να τον **δέρνουμε** συχνά, πράγμα που είναι ό,τι πρέπει για έναν διαιτητή.

Έπειτα **χρειάστηκε** να χωρίσουμε τις ομάδες. Δεν υπήρχε πρόβλημα, εκτός απ' τον Εντ. Κι ο Γκοφρουά κι εγώ θέλαμε τον Εντ. Δεν παίζει πολύ καλά, αλλά όλοι τον **φοβούνται**. **Ρίξαμε κλήρο** με το κοντό και το μακρύ στάχυ, που το κέρδισε ο Γκοφρουά και μαζί και τον Εντ. Ο Γκοφρουά **έβαλε** τον Εντ τερματοφύλακα, γιατί είπε πως έτσι κανείς δε θα τολμούσε να πλησιάσει το τέρμα τους. Ο Εντ **είναι αλήθεια πως** θυμώνει εύκολα. Ο Αλσέστ έτρωγε μπισκότα καθισμένος στο τέρμα του, αλλά δεν έδειχνε και πολύ ευχαριστημένος. «Λοιπόν, τι θα γίνει, **θ' αρχίσουμε** καμιά φορά;» φώναξε.

Ο Ανιάν είναι ο ***καλύτερος*** μαθητής στην τάξη, δεν τον ***συμπαθούμε*** και τόσο, αλλά, μια και φοράει γυαλιά, δεν μπορούμε να τον ***χτυπάμε*** συχνά, πράγμα που είναι ό,τι πρέπει για έναν διαιτητή.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

16

Οι βαθμοί των επιθέτων και των επιρρημάτων

Επίθετα σε -ος
-ότερος (συγκριτικός)
-ότατος (υπερθετικός)

Επίθετα σε -ύς
-ύτερος (συγκριτικός)
-ύτατος (υπερθετικός)

Επίθετα σε -ης
-έστερος (συγκριτικός)
-έστατος (υπερθετικός)

Εκτός από τον μονολεκτικό σχηματισμό των παραθετικών υπάρχει και ο περιφραστικός σχηματισμός. Παρατηρήστε τους παρακάτω πίνακες:

Μονολεκτικά παραθετικά επιθέτων

Θετικός	Συγκριτικός	Σχετικός υπερθετικός	Απόλυτος υπερθετικός
ωραίος	ωραιότερος	ο ωραιότερος	ωραιότατος
βαθύς	βαθύτερος	ο βαθύτερος	βαθύτατος
σαφής	σαφέστερος	ο σαφέστερος	σαφέστατος

Περιφραστικά παραθετικά επιθέτων

Θετικός	Συγκριτικός	Σχετικός υπερθετικός	Απόλυτος υπερθετικός
ωραίος	πιο ωραίος	ο πιο ωραίος	πολύ ωραίος
βαθύς	πιο βαθύς	ο πιο βαθύς	πολύ βαθύς
σαφής	πιο σαφής	ο πιο σαφής	πολύ σαφής

Με τον ίδιο τρόπο σχηματίζουν παραθετικά και τα επιρρήματα. Στους μονολεκτικούς τύπους τα επιρρήματα που προέρχονται από επίθετα σχηματίζουν συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό στον πληθυντικό του ουδετέρου.

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	
ωραία	πιο ωραία	ωραιότερα	πολύ ωραία	ωραιότατα
ακριβώς	–	ακριβέστερα	–	ακριβέστατα
κάτω	–	κατώτερα	–	κατώτατα

4. Υπογραμμίστε τα επίθετα και τα επιρρήματα στο παρακάτω κείμενο και σχηματίστε τα παραθετικά τους:

... Δεν μπορούμε να τον δέρνουμε συχνά, πράγμα που είναι ό,τι πρέπει για έναν διαιτητή. Έπειτα χρειάστηκε να χωρίσουμε τις ομάδες. Δεν υπήρχε πρόβλημα, εκτός απ' τον Εντ. Κι ο Γκοφρουά κι εγώ θέλαμε τον Εντ. Δεν παίζει πολύ καλά, αλλά όλοι τον φοβούνται. Ρίξαμε κλήρο με το κοντό και το μακρύ στάχυ... Στην ομάδα του Γκοφρουά τα πράγματα ήταν πιο εύκολα, γιατί ο Εντ...

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
συχνά		

5. Εξηγήστε την ορθογραφία των υπογραμμισμένων λέξεων, όπως στο παράδειγμα:

Ο Γκοφρουά έβαλε τον Εντ τερματοφύλακα, γιατί είπε πως έτσι κανείς δε θα τολμούσε να πλησιάσει το τέρμα τους. Ο Εντ είναι αλήθεια πως θυμώνει εύκολα. Ο Αλσέστ έτρωγε μπισκότα καθισμένος στο τέρμα του, αλλά δεν έδειχνε και πολύ ευχαριστημένος. «Λοιπόν, τι θα γίνει, θ' αρχίσουμε καμιά φορά;» φώναξε.

Γιατί;

τερματοφύλακας: σύνθετη λέξη από *τέρμα* + *φύλακας*. Γράφεται με **υ** γιατί ανήκει στην ίδια οικογένεια με **φυλακή, φυλάω**.

6. Υπογραμμίστε στο παρακάτω κείμενο μια **ερωτηματική**, μια **αρνητική** και μια **καταφατική** πρόταση:

«Σταματήστε, παιδιά!» φώναξε ο Αλσέστ πάλι.

Τότε ο Εντ θύμωσε. «Βιαζόσουνα να παίξεις» είπε στον Αλσέστ. «Ωραία, λοιπόν παίζουμε. Αν έχεις να πεις κάτι, να περιμένεις στο ημίχρονο!»

«Σε ποιο ημίχρονο;» ρώτησε ο Αλσέστ. «Τώρα θυμήθηκα πως δεν έχουμε μπάλα, την ξέχασα σπίτι!»

7. Σχεδόν κάθε Κυριακή γίνονται ποδοσφαιρικοί αγώνες που μεταδίδονται από το ραδιόφωνο. Μαγνητοφωνήστε μια τέτοια περιγραφή και φέρτε τη στην τάξη. Ακούστε την και προσέξτε τον τόνο της φωνής του εκφωνητή, καθώς και τις λεπτομέρειες που λέει για να σας δώσει την «εικόνα» του αγώνα.

Δείτε ένα απόσπασμα από περιγραφή αγώνα:

«... Ο Αρδίζογλου με το Βλάχο παραχώρησαν κόρνερ. Το πρώτο αυτό κόρνερ που κερδίζει ο Πανιώνιος στο σημερινό παιχνίδι είναι από τα δεξιά. Ο Χατζόπουλος ετοιμάζεται να το εκτελέσει. Πολλοί παίκτες έχουν μαζευτεί στην περιοχή του Αρβανίτη. Η μπάλα έρχεται στο Λαζάρου, που καταφέρνει ν'αποφύγει με προσποίηση το Βλάχο. Μπροστά του στέκει ο Αρδίζογλου. Ο Αρδίζογλου, πιο γρήγορος, κερδίζει στη μονομαχία με τον παίκτη του Πανιωνίου, καθυστερεί όμως αρκετά και κρατάει την μπάλα κοντά στο σημαιάκι του κόρνερ. Πάει ν' αποφύγει το Λαζάρου, δεν τα καταφέρνει, ο Λαζάρου παρεμποδίζει, και τελικά ο διαιτητής σφυρίζει υπέρ της ΑΕΚ από τα αριστερά, καθώς επιτίθεται. Η ΑΕΚ παίζει σήμερα έχοντας κάποιο πρόβλημα στο χώρο του κέντρου του γηπέδου. Οι μπαλιές δεν περνάνε σωστά προς τα εμπρός και δεν τροφοδοτούνται σωστά οι επιθετικοί.

Αντίθετα, ο Πανιώνιος είναι πιο καλός στο κέντρο και πιο κινητικός. Έχει όμως κι αυτός το πρόβλημά του. Οι νεαροί παίκτες του Πανιωνίου ξεχνιούνται μπροστά, όταν προωθούνται, και δε γυρίζουν πίσω να καλύψουν τις ανάγκες της άμυνας. Έτσι, όταν γίνεται επίθεση από την ΑΕΚ, οι αμυνόμενοι του Πανιωνίου λείπουν από τις θέσεις τους...».

Βαρελλά Αγγελική, *Αρχίζει το ματς*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1993

8. Διοργανώστε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα με την Στ΄ τάξη. Αναθέστε σε δύο συμμαθητές σας να τον περιγράψουν και να ηχογραφήσουν την περιγραφή σε ένα μαγνητόφωνο. Προσέξτε! Πρέπει να είναι τόσο ζωντανή, ώστε κάποιος που δεν είναι στο γήπεδο να μπορεί να ζήσει τον αγώνα σαν να είναι εκεί. Ακούστε τις περιγραφές, συγκρίνετέ τες μεταξύ τους και ψηφίστε την καλύτερη.

9. Γράψτε και εσείς ένα κείμενο για τον ίδιο αγώνα περιγράφοντας τις εντυπώσεις σας.

Μαθαίνω περισσότερα για τα αθλήματα και τα σπορ

Αθάνατο ολυμπιακό πνεύμα, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 2003.

Βασιλειάδης Νικόλαος, *Πιο γρήγορα, πιο ψηλά, πιο δυνατά*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1996.

Γιαννοπούλου Ιφιγένεια – Μάνος Γιάννης, *Πολυποίτης*, εκδ. Ωρίων, Αθήνα, 2002.

Γκίφορντ Κλάιβ, *Ποδόσφαιρο*, μετάφρ. Γ. Κουσουνέλος, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 2002.

Γουόφ Ρίτσαρντ, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα*, μετάφρ. Μ. Λεβεντοπούλου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2000.

Λεγκράν Λυσιέν – Ρα Μισέλ, *Μαθαίνω μπάσκετ*, μετάφρ. Κ. Μουρατίδου, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 2002.

Μανδηλαράς Φίλιππος, *Ο ολυμπιονίκης που έβλεπε τα ψάρια να περνούν*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2004.

Μανδηλαράς Φίλιππος – Παπαγιάννη Μαρία, *Πιάστε τους!*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2004.

Μουρατίδης Νίκος, *Ο μικρός Αλκιβιάδης και οι Ολυμπιακοί Αγώνες*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2004.

Μπάλινγκερ Έριχ, *Γκόοοολ!*, μετάφρ. Δ. Γκενεράλης, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 2003.

Ντεσόρ Μισέλ, *Μαθαίνω ποδόσφαιρο*, μετάφρ. Κ. Μουρατίδου, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 2001.

Ολυμπιακοί Αγώνες, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 1999.

Παλαιολόγος Κλεάνθης, *Θρύλοι από την Ολυμπία*, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 2003.

Σαργκάνης Νίκος, *Ο μικρός τερματοφύλακας*, Αθήνα, 1995, υπό την αιγίδα της Γ. Γ. Αθλητισμού.

Ψαραύτη Λίτσα, *«Έχω ένα όνειρο...» - Η φλόγα που δε σβήνει*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

Ανθολόγιο: Λίτσα Ψαραύτη, *Ο Θωμάς,* σελ. 69

ταξίδια στο διάστημα

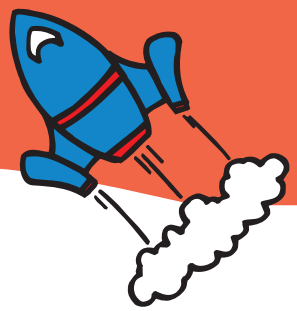

- Περιγράφουμε πραγματικά και φανταστικά ταξίδια στο διάστημα
- Περιγράφουμε τι βλέπουμε στο διάστημα και από το διάστημα
- Μετατρέπουμε τις ονοματικές φράσεις σε ρηματικές, και το αντίστροφο
- Μετατρέπουμε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική, και το αντίστροφο

Ενότητα 17

17

Ο άνθρωπος στο διάστημα

Εκδήλωση ανακήρυξης κοσμοναύτη Θ. ΓΙΟΥΡΤΣΙΧΙΝ επίτιμου δημότη Εχεδώρου

Στην ομιλία του ο δήμαρχος Εχεδώρου Θεσσαλονίκης κ. Γεώργιος Αρβανιτίδης τόνισε:

Κυρίες και κύριοι,

Με μεγάλη τιμή και υπερηφάνεια υποδεχόμαστε σήμερα στην πατρίδα του τον πρώτο ελληνικής καταγωγής αστροναύτη, τον Θεόδωρο Γιουρτσίχιν.

Μεγάλωσε με ένα και μόνο όνειρο, να μοιάσει στον ήρωά του, τον κοσμοναύτη Γιούρι Γκαγκάριν. Από τα πρώτα σχολικά χρόνια είχε αποφασίσει ποιο δρόμο θα ακολουθούσε στη ζωή του. «Εγώ θα γίνω αστροναύτης» έλεγε στους δασκάλους του.

Ο Θόδωρος, όπως τον αποκαλούν οι δικοί του άνθρωποι, τελικά τα κατάφερε. Πέρασε μερόνυχτα μελετώντας μαθηματικά και φυσική. Όσο δύσκολα και αν ήταν τα παιδικά χρόνια, ο στόχος, το όνειρο όλο και πλησίαζε περισσότερο.

Πήρε το πτυχίο του μηχανολόγου μηχανικού με ειδίκευση στα διαστημόπλοια. Δούλεψε στο Κέντρο Ελέγχου Διαστημικών Αποστολών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και επιτέλους όλοι του οι κόποι ανταμείφθηκαν όταν το 1994 επιλέχθηκε να συμμετάσχει σε κοινό αμερικανορωσικό διαστημικό πρόγραμμα.

Μετακόμισε με όλη του την οικογένεια στην Αμερική και τον Οκτώβριο του 2002 έμελλε να γίνει ο πρώτος Έλληνας κοσμοναύτης, με την αποστολή του διαστημικού λεωφορείου «Ατλαντίς».

Κυρίες και κύριοι,

Ο Θεόδωρος Γιουρτσίχιν δοξάζει στα πέρατα της γης την πατρίδα Ελλάδα και τον ελληνισμό του Πόντου. Είναι υπερήφανος που είναι Έλληνας και εμείς ακόμη πιο υπερήφανοι που είμαστε συμπατριώτες του.

Σήμερα ο δήμος Εχεδώρου τιμά έναν δικό του άνθρωπο.

Θεόδωρε Γιουρτσίχιν, σου παραδίδουμε το κλειδί της πόλης και το κλειδί της καρδιάς μας.

ταξίδια στο διάστημα

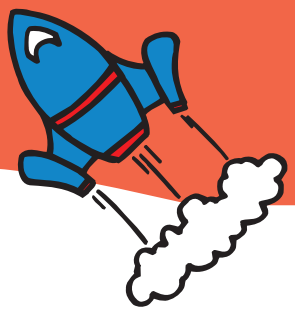

1. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος διοργανώνει αυτή την εκδήλωση;
- Ποιο ήταν το όνειρο του Θεόδωρου Γιουρτσίχιν;
- Πώς κατάφερε να το πραγματοποιήσει;
- Πώς καταλαβαίνετε τη φράση «σου παραδίδουμε το κλειδί της πόλης και το κλειδί της καρδιάς μας»;

2. Με βάση τις πληροφορίες του κειμένου και άλλες που μπορείτε να βρείτε στο διαδίκτυο, γράψτε στο τετράδιό σας ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα του πρώτου ελληνικής καταγωγής κοσμοναύτη.

Βιογραφικό σημείωμα

Δείτε ενότητα 9, *Βιβλία – Βιβλιοθήκες*

3. Αναλύστε το σύνθετο ρήμα στα συνθετικά του και σχηματίστε το ουσιαστικό που παράγεται:

Σύνθετο ρήμα	Ανάλυση στα συνθετικά	Ουσιαστικό που παράγεται
υποδέχομαι	υπό + δέχομαι	υποδοχή
εξειδικεύω		
ανταμείβω		
συμμετέχω		
αποστέλλω		
μετακομίζω		
παραδίδω		

4. Μέσα στο κείμενο υπάρχουν οι ρηματικές φράσεις:

... **υποδεχόμαστε** σήμερα στην πατρίδα του τον πρώτο αστροναύτη...
... όλοι του οι κόποι **ανταμείφθηκαν**...
... να **συμμετάσχει** σε κοινό αμερικανορωσικό διαστημικό πρόγραμμα...
... **Μετακόμισε** με όλη του την οικογένεια...
... σου **παραδίδουμε** το κλειδί της πόλης...

- Μετατρέψτε τις ρηματικές φράσεις σε ονοματικές, φτιάχνοντας τίτλους για άρθρο εφημερίδας ή για δελτίο ειδήσεων στην τηλεόραση:

1. ... **υποδεχόμαστε** σήμερα στην πατρίδα του τον πρώτο αστροναύτη...
   Η **υποδοχή** του πρώτου αστροναύτη στην πατρίδα του.

2. ... όλοι του οι κόποι **ανταμείφθηκαν**...

_____

3. ... να **συμμετάσχει** σε κοινό αμερικανορωσικό διαστημικό πρόγραμμα...

_____

4. ... **Μετακόμισε** με όλη του την οικογένεια...

_____

5. ... σου **παραδίδουμε** το κλειδί της πόλης...

_____

Προσέξτε τη διαφορά:

- Χρησιμοποιούμε συχνά μια λέξη μαζί με μια άλλη, π.χ. το επίθετο *διαστημικός* το χρησιμοποιούμε με τις λέξεις *αποστολή, πρόγραμμα, σταθμός, λεωφορείο,* το ουσιαστικό *κλειδί* το χρησιμοποιούμε με τις λέξεις *πόλη* (το κλειδί της πόλης), *επιτυχία* (το κλειδί της επιτυχίας) – τότε λέμε ότι έχουμε **σύμφραση**, δηλαδή μια φράση από δύο λέξεις που η καθεμία κρατάει τη σημασία της αλλά βρίσκονται συχνά μαζί.
- Χρησιμοποιούμε μια λέξη μόνο μαζί με μια άλλη, π.χ. το ουσιαστικό *τα πέρατα* μαζί με τη λέξη *γη* ή *κόσμος* (τα πέρατα της γης, τα πέρατα του κόσμου) – τότε λέμε ότι έχουμε **έκφραση**, δηλαδή το νόημά της βγαίνει και από τις δύο λέξεις μαζί.

5. Βρείτε συμφράσεις και εκφράσεις με λέξεις του κειμένου και άλλες δικές σας: π.χ. *χρόνια:* (σύμφραση) *παιδικά χρόνια,* (έκφραση) *χρόνια και ζαμάνια.*

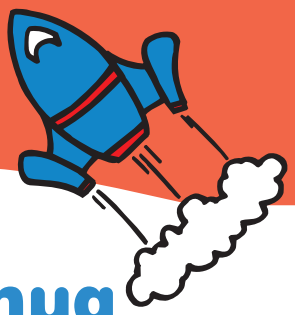

Τι βλέπουμε από το διάστημα

Εικόνα 1. Το Σινικό Τείχος στην Κίνα (www.sfr.teiath.gr)

Υπάρχει ένας παλιός μύθος ότι το Σινικό Τείχος στην Κίνα είναι το μοναδικό ανθρώπινο κατασκεύασμα που μπορεί κανείς να δει από το διάστημα. Στην πραγματικότητα, πολλές ανθρώπινες κατασκευές φαίνονται από περίγεια* τροχιά.

Οι αστροναύτες σε περίγεια τροχιά στο διαστημικό λεωφορείο μπορούν να δουν λεωφόρους, αεροδρόμια, φράγματα, ακόμα και μεγάλα οχήματα, από ύψος γύρω στα 217 χιλιόμετρα.

Οι πόλεις ξεχωρίζουν καθαρά, και αυτό ισχύει ακόμα και για την ανώτερη τροχιά του Διεθνούς Διαστημικού Σταθμού, ο οποίος περιφέρεται γύρω από τον πλανήτη σε ύψος 400 χιλιομέτρων.

«Μπορείς να δεις πάρα πολλά πράγματα από το διάστημα» λέει ο αστροναύτης Εντ Λου, ο επιστήμονας της Αποστολής Επτά πάνω στον σταθμό. «Μπορείς να δεις τις πυραμίδες, ειδικά με ένα ζευγάρι κιάλια. Είναι λίγο δύσκολο να τις διακρίνεις με γυμνό μάτι».

Εικόνα 2. Η Αθήνα και ο Πειραιάς σε φωτογραφίες από το διαστημικό λεωφορείο «Εντέβορ», με χαρτογράφηση της Γης σε τρισδιάστατες εικόνες (εφημερίδα *ΤΟ ΒΗΜΑ*)

* περίγεια: γύρω από τη Γη

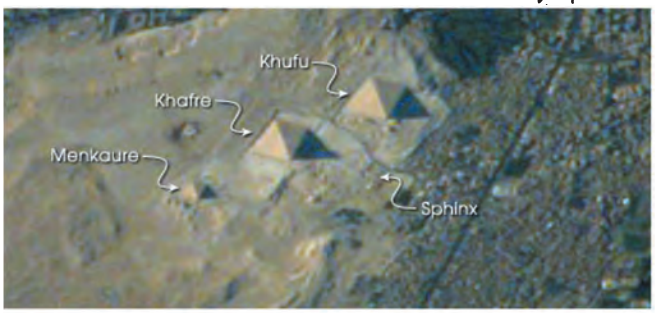

Εικόνα 3. Οι πυραμίδες της Αιγύπτου. Δεξιά βλέπουμε την πόλη του Καΐρου (www.astronomy.gr)

Οι πυραμίδες των Αιγυπτίων έχουν φωτογραφηθεί πολλές φορές από το διάστημα με συνηθισμένες ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές και φακούς υψηλής μεγέθυνσης. Η μεγαλύτερη πυραμίδα, αυτή της Γκίζας, στα περίχωρα του Καΐρου, έχει μήκος πλευράς 227 μέτρα και ύψος 137 μέτρα.

Όταν ένας φίλος του διαστήματος ρώτησε τον Λου τι άλλο μπορεί να δει κάποιος, εκείνος απάντησε: «Με κιάλια μπορείς να δεις απίστευτα πράγματα. Μπορείς να δεις δρόμους. Μπορείς να δεις λιμάνια. Μπορείς ακόμα να δεις και πλοία, μεγάλα δεξαμενόπλοια στον ωκεανό».

Υπάρχουν και μερικές εκπλήξεις.

«Μπορείς να δεις τα ίχνη που αφήνουν οι κινητήρες των αεροπλάνων, κάποτε βλέπεις και την ανταύγαση από το ίδιο το αεροσκάφος» λέει ο Λου. «Και μερικές φορές βλέπεις άλλους δορυφόρους να περνάνε. Είναι πολύ ωραίο θέαμα».

Πλανητάριο Θεσσαλονίκης

1. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Σε ποιο ύψος είναι η τροχιά του διαστημικού λεωφορείου;
- Σε ποιο ύψος είναι η τροχιά του Διεθνούς Διαστημικού Σταθμού;
- Τι μπορούν να δουν οι αστροναύτες από το διάστημα;
- Αν ήσασταν εσείς στη θέση τους και είχατε μια φωτογραφική μηχανή με πολύ ισχυρούς φακούς, τι θα φωτογραφίζατε;

2. Φανταστείτε ότι βρίσκεστε στον Διαστημικό Σταθμό και έχετε το πιο ισχυρό τηλεσκόπιο στα χέρια σας. Γράψτε στο τετράδιό σας ένα σύντομο κείμενο όπου θα περιγράφετε τι θα θέλατε να δείτε από εκεί ψηλά και γιατί.

Πότε δε χρησιμοποιούμε το άρθρο;

Μερικές φορές αυτός που μιλάει δε βάζει άρθρο στο αντικείμενο του ρήματος γιατί δε θέλει να μιλήσει για κάτι συγκεκριμένο αλλά απλώς να αναφέρει το είδος του. Έτσι, από το διάστημα:

- Μπορείς να δεις **τις πυραμίδες**, μπορείς να δεις **το Σινικό Τείχος**.
- Σε αυτή την πρόταση ο αστροναύτης χρησιμοποιεί άρθρα μαζί με τα ονόματα γιατί μιλάει για συγκεκριμένα αντικείμενα.

Μπορείς να δεις **δρόμους**. Μπορείς να δεις **λιμάνια**. Μπορείς ακόμα να δεις και **πλοία**.

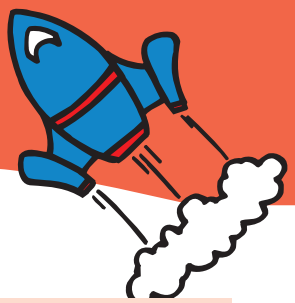

- Στις παραπάνω προτάσεις δε θέλει να μιλήσει για συγκεκριμένους δρόμους, λιμάνια ή πλοία, αλλά θέλει να τονίσει ότι μπορείς να δεις πολλά διαφορετικά από αυτά. Έτσι, δε χρησιμοποιεί το άρθρο.
- Με τον ίδιο τρόπο λέμε:
  Βρήκα **ένα μολύβι**. (π.χ. ένα μολύβι που ήταν στο πάτωμα) αλλά:
  Βρήκα **μολύβι**. (δηλ. δεν είχα μολύβι πριν)
- Επίσης το άρθρο μπορεί να λείπει από το αντικείμενο του ρήματος όταν η πρόταση είναι αρνητική, ερωτηματική ή υποθετική.
  Δεν έχω **σκύλο**. Έχεις **σκύλο**; Αν είχα **σκύλο**, θα τον φρόντιζα πολύ.
- Τέλος, υπάρχουν και φράσεις με τα ρήματα **έχω** και **κάνω** όπου συνήθως το άρθρο απουσιάζει:
  έχω διάβασμα, έχει σημασία, έχω προπόνηση
  κάνω μάθημα, κάνει ζέστη, κάνω γερμανικά

3. Συζητήστε τη διαφορά ανάμεσα στα ζευγάρια των προτάσεων:

α) Φέρε οδοντογλυφίδες από την κουζίνα.
Φέρε τις οδοντογλυφίδες που είναι στο ντουλάπι.

β) Βρήκατε την μπάλα σας;
Έφερες μπάλα για να παίξουμε;

γ) Σήμερα κάνει ζέστη.
Τη ζέστη που έκανε πέρσι το καλοκαίρι δε θα την ξεχάσω!

Ένα συνηθισμένο λάθος...

Ακούγεται συχνά και μερικές φορές γράφεται **μεγένθυνση** και **μεγένθυση** αντί του σωστού **μεγέθυνση**. Για να αποφεύγουμε το λάθος, πρέπει να θυμόμαστε ότι η λέξη παράγεται από το ρήμα μεγεθύνω, που, όπως και η λέξη μέγεθος, δεν έχει - ν - .

Έτσι, έχουμε:

(μέγεθος)	μεγεθύνω	> μεγέθυνση, μεγεθυντικός
(βάρος)	επιβαρύνω	> επιβάρυνση, επιβαρυντικός
(θάρρος)	ενθαρρύνω*	> ενθάρρυνση, αποθαρρύνω*, αποθάρρυνση
(μήκος)	επιμηκύνω*	> επιμήκυνση
(οξύς)	οξύνω*	> όξυνση
(ευθύς)	διευθύνω	> διεύθυνση, διευθυντής

* ενθαρρύνω: δίνω θάρρος σε κάποιον, εμψυχώνω
* αποθαρρύνω: απογοητεύω κάποιον, αποκαρδιώνω
* επιμηκύνω: μακραίνω κάτι
* οξύνω: κάνω κάτι πιο οξύ, πιο αιχμηρό ή πιο έντονο

5. Συμπληρώστε τον πίνακα:

Ρηματική φράση	Ονοματική φράση
επιβαρύνθηκε η θέση του	η επιβάρυνση της θέσης του
επιβαρύνω την υγεία μου	
ενθαρρύνει τους συνεργάτες του	
ενθαρρύνω τον συμπαίκτη μου	
επιμηκύνει την παραμονή του στο διάστημα	
οξύνθηκαν οι σχέσεις των δύο χωρών	
διευθύνει το κέντρο ερευνών	

Ας θυμηθούμε την ενεργητική και την παθητική σύνταξη των προτάσεων:

ενεργητική

υποκείμενο	**ρήμα σε ενεργητική φωνή**	**αντικείμενο**
Ένας φίλος του διαστήματος	ρώτησε	τον Λου.

Ο Λου	ρωτήθηκε	από έναν φίλο του διαστήματος
υποκείμενο	**ρήμα σε παθητική φωνή**	**από ποιον**

παθητική

6. Μετατρέψτε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική, και το αντίστροφο. Υπογραμμίστε πρώτα αυτά που πρέπει να αλλάξουν και μετά κάντε τις μετατροπές όπως στο παράδειγμα:

Οι πυραμίδες των Αιγυπτίων έχουν φωτογραφηθεί πολλές φορές από τους αστροναύτες.

_____

_____

Ο ερευνητής ενθαρρύνθηκε από όλους να συνεχίσει.

_____

Ο Λου διευθύνει τα πειράματα στον Διεθνή Διαστημικό Σταθμό.

_____

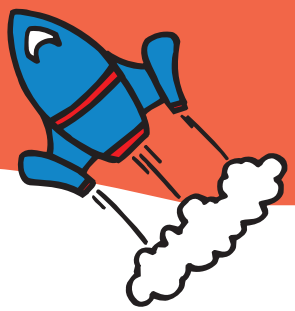

Φανταστικά ταξίδια στο διάστημα

Ο Πότης Ράτος ζούσε στα 1880 μαζί με τη γυναίκα του και τα παιδιά του κάπου στην Ελλάδα. Λαχταρούσε να κάνει ένα ταξίδι στον χρόνο. Όχι στο παρελθόν, αλλά στο μέλλον. Και μάλιστα στο πολύ μακρινό. Μαζί με τον γιο του Σταύρο, τους φίλους και συμμαθητές του γιου του Βασιλική και Μιχάλη και τον Γάλλο συγγραφέα Ιούλιο Βερν αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν ένα ταξίδι στο διάστημα με τη βοήθεια του παράξενου φίλου τους, του Σοφούλη του Ψαλιδούλη, που πραγματοποιούσε στη στιγμή κάθε τους επιθυμία.

Μετά από μια μεγάλη περιήγηση, το διαστημόπλοιο τυλίχτηκε σ' ένα γαλάζιο σύννεφο και μαζί με τους χρονοταξιδιώτες βρέθηκε σε χρόνο ρεκόρ από τη Σελήνη στον πλανήτη Άρη. Όμως αυτή τη φορά είχαν και παρέα. Στα μέλη προστέθηκε ο Μάρσμαν. Αυτός δεν ήταν καθόλου άγριος ούτε τρομακτικός. Μάλλον ήταν πολύ αστείος.

«Δε νομίζετε ότι είναι ώρα να εξερευνήσουμε τον νέο μας πλανήτη, τον Άρη; Υπάρχουν τόσα πράγματα που η ανθρωπότητα θα ήθελε να γνωρίσει γι' αυτόν!» είπε ο Πότης Ράτος, που τον είχε κυριεύσει μια περίεργη ανυπομονησία να βγει έξω και να αιωρηθεί ή να περπατήσει στο κοκκινωπό έδαφος.

«Εξάλλου τώρα έχουμε και το Μάρσμαν μαζί μας. Θα μας φανεί χρήσιμος, γιατί όλο και κάτι θα ξέρει για τον πλανήτη, αφού κατοικεί στον Άρη» απάντησε αμέσως η Βασιλική.

Μετά από λίγο το διαστημόπλοιο «ΦΟΥΨΑ» κάθισε μαλακά στο κοκκινωπό έδαφος του Άρη. Η πόρτα κάτω από την κοιλιά του σκάφους άνοιξε και μια αυτόματη ατσάλινη σκάλα έκανε την εμφάνισή της. Απ' αυτήν κατέβηκαν οι πέντε φίλοι μας. Άρχισαν να περπατούν με μικρά αργά βήματα. Ακολουθούσαν τον Μάρσμαν, που έπαιζε τον ρόλο του ξεναγού.

Σε λίγο βρέθηκαν σε μια απέραντη κοιλάδα, μακριά από το σκάφος. Ήταν τελείως έρημη και στο βάθος διακρίνονταν κάτι περίεργοι στρογγυλοί βράχοι, με πολλές ανάγλυφες πτυχές ανάμεσά τους. Είχαν χρώμα βαθύ καστανό, που, καθώς το χτυπούσε το φως του ήλιου, έπαιρνε κοκκινωπές αποχρώσεις. Λευκοί καπνοί αναβλύζανε από κάτι άλλους χαμηλούς λόφους, ενώ το έδαφος έπαιρνε μια πρασινωπή χροιά.

Πουθενά δεν υπήρχε νερό ούτε κάποιο άλλο είδος βλάστησης. Οι ερωτήσεις έπεφταν βροχή στον Αρειανό. Αλλά για να δούμε μια ερώτηση που έκανε ο Ιούλιος Βερν.

17

«Δε βλέπω να υπάρχει πουθενά νερό. Η μήπως υπάρχει κάπου και δεν το βλέπουμε;» «Για κοιτάξτε εδώ μέσα, κύριε Βερν» είπε ο Μάρσμαν, και αμέσως η κοιλιά του μετατράπηκε σε έγχρωμη οθόνη. «Ο Άρης έχει κι αυτός δύο πόλους, οι οποίοι καλύπτονται με χιόνια και έχουν πολύ χαμηλές θερμοκρασίες. Προς το παρόν δεν υπάρχει νερό. Όταν όμως σε περίπου πεντακόσια χρόνια από σήμερα η ατμόσφαιρα αραιώσει πάρα πολύ από διάφορους επιβαρυντικούς παράγοντες, όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, τότε οι ακτίδες του ήλιου θα βρουν πέρασμα και θα θερμάνουν υπερβολικά τον Άρη. Κάτι τέτοιο έχει αρχίσει να συμβαίνει στη Γη τον εικοστό πρώτο αιώνα, αλλά ευτυχώς δεν έχει πάρει ακόμα διαστάσεις. Αιτία γι' αυτό το φαινόμενο, που ονομάζεται "φαινόμενο του θερμοκηπίου", είναι η τρύπα στο όζον της ατμόσφαιρας, που όλο μεγαλώνει. Με τις διάφορες καταστροφές που έχει κάνει ο άνθρωπος στο περιβάλλον, η ατμόσφαιρα της Γης βλάπτεται ανεπανόρθωτα. Όλοι οι πάγοι θα λιώσουν και θα μετατραπούν σε λίμνες, ποτάμια και βροχή. Αυτό όσο κακό φαντάζει για τη Γη, που θα πνιγεί με τα τόσα νερά, τόσο καλό θα είναι για τον Άρη. Έτσι, θα μπορούν οι κάτοικοι του Άρη να εκμεταλλευτούν τις ενεργειακές πηγές του πλανήτη».

Όταν ο Αρειανός έλεγε αυτά τα λόγια, μεγάλοι και παιδιά κοίταζαν με το στόμα ορθάνοιχτο την εικόνα του πλανήτη Άρη μέσα στην οθόνη, καθώς μετατρεπόταν σε πλανήτη που έμοιαζε όλο και περισσότερο με τη Γη.

Ρένα Πετροπούλου, *Ο Σοφούλης ο Ψαλιδούλης και η απόδραση στο διάστημα*, Εμπειρία Εκδοτική, Αθήνα, 2003

1. Οι παρακάτω προτάσεις είναι ανακατεμένες και μας περιγράφουν πώς έγιναν τα γεγονότα σ' αυτή την παράξενη απόδραση στο διάστημα. Βάλτε στις παρενθέσεις τους αριθμούς για να δείξετε τη σειρά των γεγονότων και μετά διαβάστε το δυνατά στην τάξη:

( ) Το διαστημόπλοιο, τυλιγμένο σε ένα γαλάζιο σύννεφο, βρέθηκε στη στιγμή από τη Σελήνη στον Άρη. Εκεί, στη συντροφιά τους προστέθηκε και ο Μάρσμαν, ένας κάτοικος του Άρη, που θα ήταν και ο ξεναγός τους.

( ) Ο Πότης Ράτος, που λαχταρούσε ένα ταξίδι στο μακρινό μέλλον, παρέα με τον γιο του, τους φίλους του και τον γνωστό συγγραφέα Ιούλιο Βερν αποφασίζουν να πραγματοποιήσουν το ταξίδι τους στο διάστημα. Βοηθός τους είναι ο παράξενος φίλος Σοφούλης ο Ψαλιδούλης.

( ) Πουθενά δεν υπήρχε νερό και βλάστηση, και τότε ο Βερν ρώτησε μήπως υπάρχει κάπου και δεν το βλέπουν.

( ) Μόλις άνοιξε η πόρτα του διαστημόπλοιου, οι φίλοι μας κατέβηκαν και άρχισαν να περπατούν με αργά βήματα. Είδαν μπροστά τους να απλώνεται μια απέραντη και έρημη κοιλάδα και στο βάθος διακρίνονταν στρογγυλοί βράχοι με ανάγλυφες πτυχές ανάμεσά τους.

( ) Όταν ο Μάρσμαν εξηγούσε αυτά, οι φίλοι μας έβλεπαν μέσα στην οθόνη τον Άρη να μετατρέπεται σε πλανήτη που έμοιαζε αρκετά με τη Γη.

( ) Ο Μάρσμαν είπε στον Βερν ότι και ο Άρης έχει δύο πόλους όπως η Γη, που καλύπτονται με χιόνια και πολύ χαμηλές θερμοκρασίες. Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει νερό. Σε πεντακόσια χρόνια από τώρα η ατμόσφαιρα θα αραιώσει πολύ από διάφορους παράγοντες, όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, και τότε οι ακτίδες του ήλιου θα βρουν πέρασμα και θα θερμάνουν τον Άρη. Τότε οι κάτοικοι του πλανήτη θα μπορούν να εκμεταλλευτούν τις ενεργειακές πηγές του.

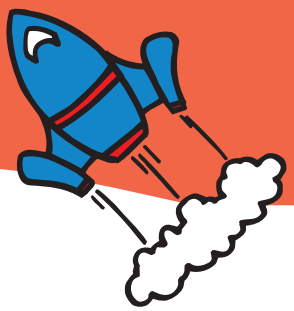

2. Διαβάστε περισσότερα για τον πλανήτη Άρη από βιβλία, εγκυκλοπαίδειες και το διαδίκτυο και, αφού παρατηρήσετε καλά την παρακάτω φωτογραφία του πλανήτη Άρη, απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Πού βρίσκεται;
- Τι ξέρουμε γι' αυτόν;
- Πώς είναι το έδαφός του;
- Ποια είναι τα ανεξερεύνητα μυστικά του;
- Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα δημιουργεί η επαφή μας με αυτό τον πλανήτη;
- Ποια σημεία της περιγραφής του πλανήτη στο κείμενο ανταποκρίνονται σε αυτά που διαβάσατε και ποια ανήκουν στη σφαίρα του φανταστικού;

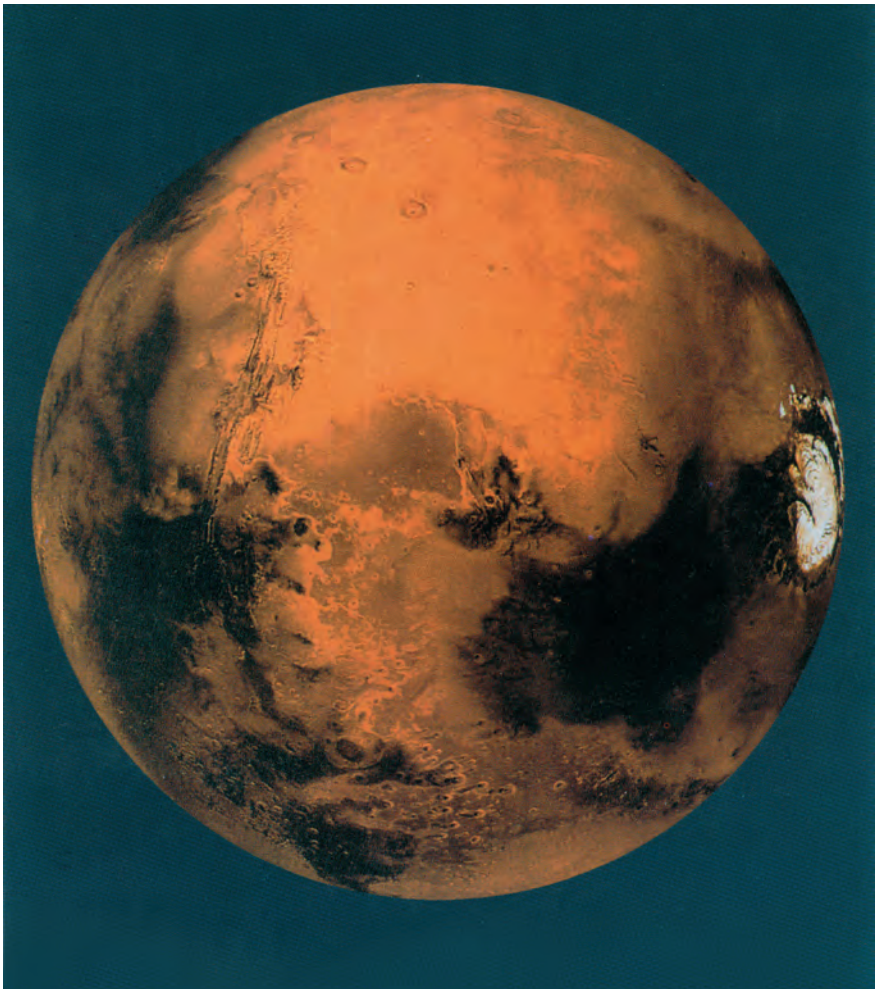

Ενεργητική και παθητική σύνταξη

Δείτε ενότητα 13, *Κατασκευές*

3. Μετατρέψτε τις παρακάτω προτάσεις του κειμένου από ενεργητική σύνταξη σε παθητική, και αντίστροφα:

Ο Πότης Ράτος με τους φίλους του αποφάσισαν ένα ταξίδι στο μακρινό μέλλον.

_____

Κάτι περίεργοι στρογγυλοί βράχοι με ανάγλυφες πτυχές ανάμεσά τους διακρίνονταν από τους χρονοταξιδιώτες.

_____

Οι δύο πόλοι του Άρη καλύπτονται από χιόνια.

_____

Οι χρονοταξιδιώτες προσγείωσαν το διαστημόπλοιο «ΦΟΥΨΑ» στο κοκκινωπό έδαφος του Άρη.

_____

Κάποτε οι ακτίδες του Ήλιου θα θερμάνουν τον πλανήτη Άρη.

_____

Τα νερά από το λιώσιμο των πάγων θα πνίξουν τη Γη.

_____

4. Να ξαναγράψετε τις παρακάτω προτάσεις μετατρέποντας τις υπογραμμισμένες ονοματικές φράσεις σε ρηματικές (οι σύνδεσμοι μέσα στην παρένθεση θα σας βοηθήσουν). Θα χρειαστεί να κάνετε κι άλλες αλλαγές.

Οι άνθρωποι στέλνουν διαστημόπλοια για την εξερεύνηση του Άρη. (**για να**)

Οι άνθρωποι στέλνουν διαστημόπλοια *για να εξερευνήσουν τον Άρη.*

Οι επιστήμονες προβλέπουν μόλυνση του περιβάλλοντος τα επόμενα χρόνια. (**ότι**)

_____

Το λιώσιμο των πάγων θα προκαλέσει άνοδο της στάθμης του νερού των θαλασσών και των λιμνών. (**όταν**)

_____

Η εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών του πλανήτη θα έχει θετικά αποτελέσματα για τους κατοίκους της Γης. (**αν**)

_____

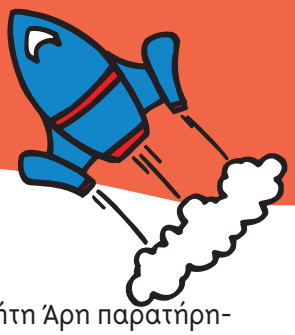

5. Ο Σοφούλης ο Ψαλιδούλης και οι φίλοι του περπατώντας στο έδαφος του πλανήτη Άρη παρατήρησαν τις παρακάτω επιγραφές. Μετατρέψτε τις ονοματικές φράσεις σε ρηματικές, και αντίστροφα.

- Ανυπαρξία νερού.

_____

- Προσοχή! Οι πόλοι καλύπτονται από χιόνια.

_____

- Δεν υπάρχει αέρας.

_____

- Όχι στη μόλυνση του περιβάλλοντος.

_____

6. Συλλαβίστε προσεκτικά τις παρακάτω λέξεις.

στρογγυλοί ➡ _____

εκμεταλλευτούν ➡ _____

ενεργειακές ➡ _____

περιβάλλοντος ➡ _____

κυριεύσει ➡ _____

περίεργοι ➡ _____

αστείος ➡ _____

κάποιο ➡ _____

Συλλαβισμός

Δείτε ενότητα ΙΙ, *Παιχνίδια*

17

Ταξίδι στο διάστημα

Ένας νεαρός επιστήμονας, ο Μιχάλης, κατασκευάζει μια συσκευή η οποία προκαλεί το ενδιαφέρον εξωγήινων, που τον παίρνουν μαζί τους για να του δείξουν τα μυστικά του περίεργου πλανήτη από τον οποίο προέρχονται.

Όσο κι αν αυτό φαίνεται παράξενο, δεν αισθανόμουν πια ούτε φόβο ούτε αγωνία για την κατάσταση όπου βρισκόμουν. Ποια στιγμή απογειωθήκαμε δεν το ’νιωσα. Μόνο τη Σελήνη είδα ξαφνικά στην οθόνη

ταξίδια στο διάστημα

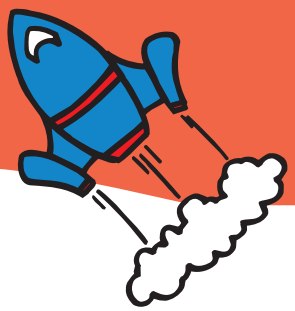

μπροστά μου. **Ο Άνον πάτησε κι άλλα κουμπιά.** Μ' ένα απ' αυτά **έπιασε κάποια αόρατα ραδιοκύματα** που πλημμύρισαν την καμπίνα μας.

Ύστερα έχασα και τη Σελήνη, το μόνο νήμα που με κρατούσε δεμένο ακόμα με τη Γη. Το 'χασα και βρέθηκα χαμένος στο χάος. Όλοι πλέαμε στο κοσμικό χάος. Ο δίσκος μας κι εμείς. Ο Άνον δε μιλούσε. Ίσως με άφηνε να γεμίζω εντυπώσεις. Ίσως πάλι το ταξίδι να ήταν τόσο μακρύ, ώστε είχε καιρό για χρήσιμες κουβέντες. Αφέθηκα λοιπόν στη γαλήνη μας...

Ο Άνον πάτησε δυο κουμπιά κι οι πλαϊνοί αντικριστοί μεταλλικοί τοίχοι σηκώθηκαν. Το θέαμα με κάρφωσε στη θέση μου. Από τη μια μεριά του δίσκου όπου βρισκόταν ο Ήλιος ήταν μέρα ακόμα· από την άλλη βασίλευε νύχτα. Διαχωριστική γραμμή δεν υπήρχε. Το φως χανόταν μες στο σκοτάδι, σαν κάπου εκεί να συναντούσε το σούρουπο. Μπροστά και πάνω μας ο κατάμαυρος ουρανός, σπαρμένος με μυριάδες αστέρια, άλλα μεγαλύτερα και άλλα μικρότερα, σαν κεφαλάκια καρφίτσας, μα πολύ φωτεινά, με απαλές αποχρώσεις στο άσπρο, το γαλανό, το κίτρινο, το κοκκινωπό. **Ο νυχτερινός ουρανός έμοιαζε τώρα μαύρος βελούδινος πελώριος θόλος** που στην εσωτερική του επιφάνεια ήταν καρφωμένα τ' αστέρια. Άλλες στιγμές φάνταζε σαν ένα κλειστό ημισφαίριο με έντονο περίγραμμα. Ύστερα πρόσεξα πως τ' αστέρια δεν ήταν καρφωμένα στον ουρανό όπως φαίνονται από τη Γη, αλλά κρέμονταν μέσα στο χάος.

Ο Άνον άφησε από τα χέρια του κάποιο είδος μοχλού: «Δε χρειάζεται πια να κυβερνήσει κανείς το σκάφος μας. Η πορεία του ρυθμίζεται εντελώς αυτόματα. **Εκείνη η χειρολαβή βάζει σε κίνηση το περισκόπιο.** Κοίταξε, να η Γη σας! **Έχει μείνει πίσω** στ' αριστερά».

Η θέα της μάνας Γης που έμοιαζε με φωτεινό γαλάζιο δίσκο με συγκλόνισε. Συνειδητοποίησα ότι ταξιδεύαμε σε μια απύθμενη άβυσσο κι ίσως να μην ξαναγύριζα πίσω ποτέ πια. Ο Άνον με επανέφερε στην πραγματικότητα. **Άνοιξε ένα μεταλλικό συρτάρι** και έβγαλε δύο πελώρια χάπια.

— Το πρωινό μας, όπως θα λέγατε και στη Γη.

Δήμητρα Παΐζη-Πρόκου, *Λύδρα, το αστέρι της σιωπής*, Αγροτικές Συνεταιριστικές Εκδόσεις, Αθήνα, 1987

17

1. Η περιπέτεια που ζει ο ήρωάς μας μέσα από τον ιπτάμενο δίσκο μπορεί να είναι φανταστική, αλλά η περιγραφή του διαστημικού χώρου πολύ λίγο απέχει από την πραγματική εικόνα που αντικρίζουν οι αστροναύτες των διαστημικών σταθμών.
Όταν κάνουμε περιγραφή εξωτερικού χώρου, πρέπει να αναφέρουμε:

- Τα γενικά χαρακτηριστικά του χώρου
- Τα αντικείμενα που βλέπουμε, αρχίζοντας από τα πιο κοντινά και προχωρώντας στα πιο μακρινά
- Τις πιο χαρακτηριστικές λεπτομέρειες
- Τις ομοιότητες και τις διαφορές με ανάλογους χώρους που έχουμε δει
- Τα συναισθήματα που μας προκαλεί η θέα του χώρου αυτού

Περιγράψτε μ' αυτό τον τρόπο το τοπίο που θα αντικρίζατε όταν το σκάφος σας θα προσεδαφιζόταν στη Σελήνη.

2. Στις προτάσεις του κειμένου που είναι χρωματισμένες με μπλε χρώμα κυκλώστε τις ονοματικές φράσεις και υπογραμμίστε τις ρηματικές.

3. Διαγράψτε τη λέξη που δεν ταιριάζει και κατόπιν συμπληρώστε κάθε ομάδα με τουλάχιστον δύο επίθετα που ταιριάζουν:

Μια γραμμή μπορεί να είναι διαχωριστική / αλμυρή / έντονη / καμπύλη.

_____

Η άβυσσος μπορεί να μοιάζει σκοτεινή / απύθμενη / τρομακτική / βελούδινη.

_____

Η πραγματικότητα μπορεί να είναι σκληρή / ωμή / βιαστική / εικονική.

_____

ταξίδια στο διάστημα

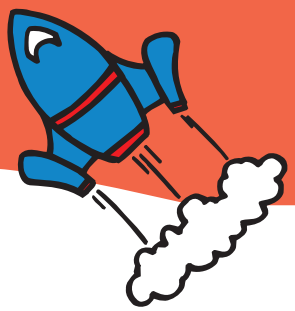

Τα ραδιοκύματα είναι αόρατα / ασθενή / υγρά / ισχυρά.

Οι αποχρώσεις μπορεί να είναι απαλές / φωτεινές / ζωηρές / υλικές.

Η αίσθηση μπορεί να είναι κιτρινωπή / παράξενη / συγκλονιστική / πρωτόγνωρη.

Με τη βοήθεια του παραπάνω λεξιλογίου φτιάξτε απλές προτάσεις και προσπαθήστε να τις μεγαλώσετε χρησιμοποιώντας ονοματικές και ρηματικές φράσεις.

Π.χ. Ο ορίζοντας ήταν μια **γραμμή**.

Ο μακρινός ορίζοντας ήταν μια **αχνή καμπύλη διαχωριστική γραμμή**.

17

Μαθαίνω περισσότερα για τα ταξίδια στο διάστημα

Ακρόιντ Πίτερ, *Ταξίδια στο χρόνο – απόδραση από τη γη*, μετάφρ. Ε. Μαυρικάκη, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2004.

Αμίτσι Τζουλιάνο, *Έρχονται οι διαστημάνθρωποι*, μετάφρ. Α. Αγγελίδη, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 1993.

Ανδρουτσόπουλος Τάκης και μαθητές, *Γη 2040 μ.Χ.,* εκδ. Ποταμός, Αθήνα, 1999.

Ασίμοφ Ισαάκ, *Οι άγγελοι του διαστήματος,* μετάφρ. Λ. Ψαραύτη, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1992.

Γκράχαμ Ίαν, *Το σύμπαν*, 4 τόμοι, μετάφρ. Δ. Θεοδωρακάτος, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 2000.

Εικονογραφημένο λεξικό για το σύμπαν, εκδ. Άλφα, Αθήνα, 1994.

Η εγκυκλοπαίδεια του πλανήτη Γη, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 1999.

Beaumonton Émilie – Pimont Marie-Renée, *Εικόνες από το διάστημα,* μετάφρ. Ι. Παπαγεωργίου, εκδ. Modern Times, Αθήνα, 1999.

Μυστήρια του διαστήματος, εκδ. Σαββάλα, Αθήνα, 2004.

Παρατήρηση των άστρων, εκδ. Σαββάλα, Αθήνα, 2004.

Πατεράκη Γιολάντα, *Σεληνάνθρωποι στη Γη,* εκδ. Μουστάκα, Αθήνα, 1984.

Πλανήτης Άρης, εκδ. Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα, 2004.

Πόθος Μίνως, *Ταξίδια πέρα από το διάστημα,* εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

Ροντάρι Τζάννι, *Ο πλανήτης Σειρήνα,* μετάφρ. Δ. Κάσδαγλης, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2001.

Σακελλαρίου Χάρης, *Τρία παιδιά χαμένα στο διάστημα,* εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1982.

Σοτερό Φρανσουά, *Ταξίδι στη Σελήνη,* μετάφρ. Α. Φιλιππούσης, εκδ. Δαρδανός, Αθήνα, 1997.

Τζώρτζογλου Νίτσα, *Εδώ Σελήνη,* εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1988.

Το πλήρες βιβλίο για την Αστρονομία και το Διάστημα, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2000.

Το Σύμπαν, εκδ. Άμμος-Larousse, Αθήνα, 1994.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

ISBN Set 978-960-06-2574-5
Τ.Γ΄ 978-960-06-2580-6
Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0114

ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ινστιτουτο τεχνολογιας υπολογιστων & εκδοσεων

(01) 000000 0 10 0114 3